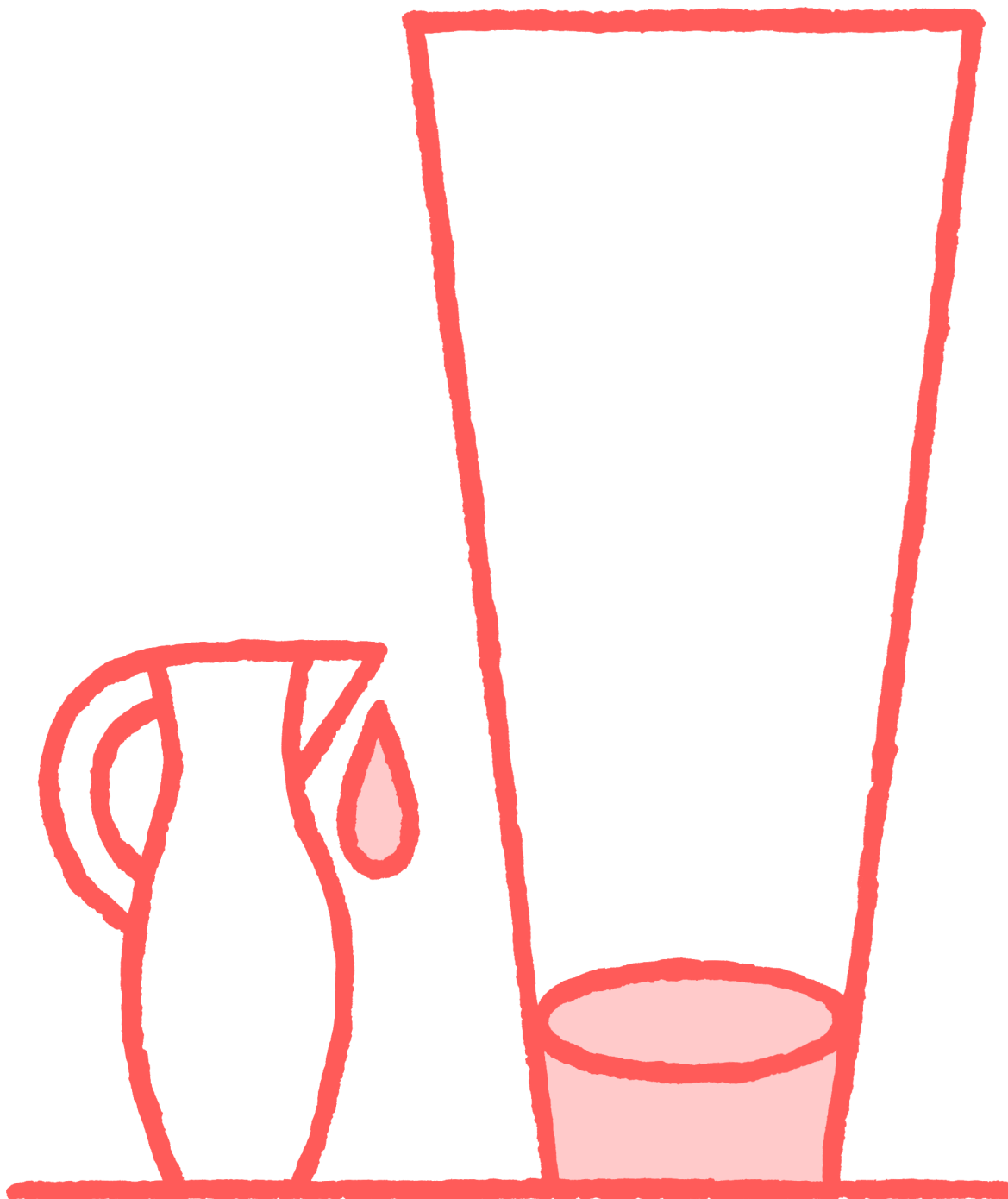

Ett anständigt liv

November 2013

Rapport

Shadé Jalali

arenaidé

FÖRORD

För två, tre decennier sedan var ”working poor” en företeelse vi i Sverige – i alla fall de flesta – förfasades över. Uttrycket började användas i slutet på 1980-talet, efter åtta år med Reagan som president i USA och en hård nyliberal ekonomisk politik. Att vara ”working poor” betydde att du inte kunde leva på ett heltidsjobb utan var tvungen att ha flera jobb med resor till olika platser och jobben utspridda över en stor del av dygnets alla timmar. Det drabbade ensamförsörjare, men även kvinnor och män med försörjningsansvar för ett eller flera barn. Det var väldigt långt från den svenska arbetsmarknadsmodellen.

När den svenska fackföreningsrörelsen drev kravet på åtta timmars arbetsdag hade man ett mål att vi skulle arbeta åtta timmar, ha åtta timmar för sömn och vila och åtta timmar för fri tid. Att vara ”working poor” är att befinna sig långt från detta mål.

Lönerna på svenska arbetsmarknaden sätts inte utifrån det försörjningsansvar eller de levnadskostnader en person har. De sätts i förhandlingar mellan parterna och ibland direkt med individen. Utgångspunkten för lönesättningen är individens kompetens, arbetsgivarens betalningsförmåga och individens styrka på (arbets-)marknaden.

Den här rapporten handlar inte om lönebildningen på den svenska arbetsmarknaden och rapporten ifrågasätter inte den modellen. Rapporten handlar i stället om den moraliska implikationen,

om den moraliska konsekvensen av drastiskt sänkta lägstralöner. Helt enkelt om vad som händer om förslagen att sänka lägstralönerna med 20 till 25 procent skulle bli verklighet.

Arbetsgivarorganisationer, politiker, politiska ungdomsförbund har framfört sådana förslag. Den mest namnkunniga politikern som framfört detta är Annie Lööf. I den här rapporten jämförs deras förslag med vad Konsumentverket, Socialstyrelsen och Swedbank säger att olika hushållstyper behöver för inkomster för att leva ”ett anständigt” liv, inte ett liv i överflöd eller ens med marginaler. Rapportförfattaren, Arena Idés gästutredare Shadé Jalali, drar slutsatsen att det inte är möjligt att leva ett anständigt liv på löner som är 25 procent lägre än dagens ingångslöner.

Går det att leva ett anständigt liv på Lööf-löner? Läs och döm själv.

Stockholm i november 2013
Boa Ruthström, Chef Arena Idé

SAMMANFATTNING

Vad skulle hända om ingångslönerna sänktes med 25 procent? Under de senaste åren har en rad debattörer och politiker argumenterat för att ingångslönerna borde sänkas. Centerpartiets Annie Lööf är den mest namnkunniga av dem, men hon är långt ifrån ensam.

Oftast hävdar de som tycker att ingångslönerna är för höga att lägre ingångslöner skulle bidra till att sänka arbetslösheten, inte minst för unga. Det finns många skäl att ifrågasätta att det finns ett direkt samband mellan lägre ingångslöner och lägre arbetslöshet. Internationella jämförelser tyder på att sambandet kan vara det omvända.¹

1. Berge A, "Hög
lägstalön lönar sig",
Handels 2013

Den här rapporten visar vad konsekvenserna av sänkta ingångslöner skulle innebära i kronor för olika hushållstyper. Skulle pengarna räcka till? Går det att leva ett anständigt liv på löner som är 25 procent lägre än dagens ingångslöner?

Sänkta ingångslöner skulle inte enbart drabba unga. I den debatt som pågår om lägstalöner handlar det om att sänka ingångslönerna för arbetslösa. Det kan med andra ord röra sig om alla åldrar och alla hushållstyper. Med hjälp av Konsumentverkets budgetkalkyl, Swedbanks beräkningar för privatekonomi, Socialstyrelsens normer för försörjningsstöd, Försäkringskassans kalkyler för bostadsbidrag och kostnader för barnomsorg har vi räknat på vad en 25-procentig sänkning av ingångslönerna skulle innebära. Exempelen är hämtade från handeln och från hotell- och restaurangbranschen, två branscher som ofta nämns i debatten.

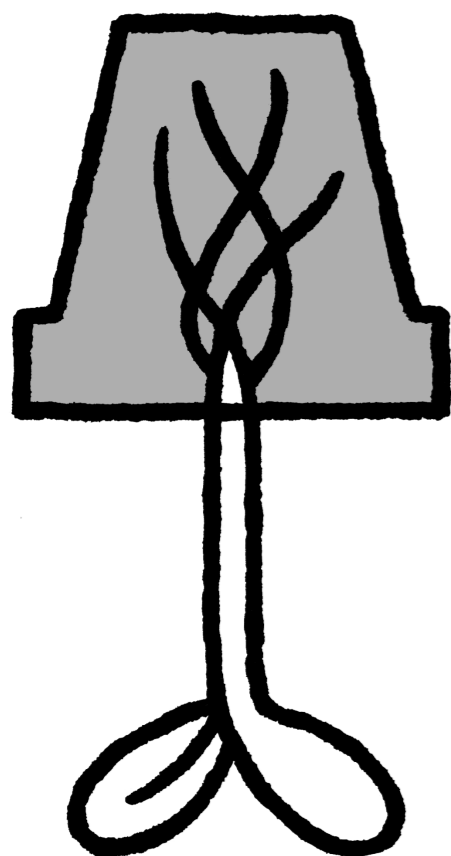
Kalkylerna visar att en 25-procentig sänkning skulle leda till att den disponibla inkomsten, beroende på hushållstyp, skulle sjunka med alltifrån ett par tusenlappar och upp till nästan 7 000 kronor. Detta skulle alltså ske samtidigt som det råder brist på hyresrätter med skäliga hyror, priset på andrahandshyror ökar och ytterst få med lägstalönenivåer har rätt till bostadslån. Kalkylerna visar också att en sänkning med 25 procent skulle bidra till att fler hushåll skulle bli beroende av olika sorters bidrag. En sänkning skulle också leda till att fler skulle behöva antingen arbeta extra utöver sitt heltidsjobb eller ansöka om försörjningsstöd.

En person som knappt kan leva på sin lön klarar inte heller av att skapa en buffert för oförutsedda händelser. En sådan händelse kan vara arbetslöshet då många med lägstalöner också är deltids- och visstidsanställda. I tider då det är svårt att kvalificera till a-kassan kan avsaknaden av en buffert ha förödande konsekvenser för individer.

Så på frågan om det går att leva ett anständigt liv med lägre ingångslöner är svaret entydigt nej.

Stockholm i december 2013
Shadé Jalali, Arena Idé

Förord	3
Sammanfattning	5
Frågeställning	9
Metod och disposition	9
Vad är ett anständigt liv?	10
Inkomster	12
Lön	12
Ingångslöner vs minimilöner	13
Lägre ingångslöner än lägstalönenivån	14
Lägstalön och minimilöner	15
Den politiska debatten om lönenivåer	16
Debatten byter ton	19
Lönerna inom handeln och restaurangbranschen	20
Andel med lägstalöner	23
Inkomster utöver lön	24
Bostadsbidrag	24
Barnbidrag	25
Underhållsstöd	25
A-kassan	26
Utgifter: Hur mycket kostar det att leva ett anständigt liv i Sverige i dag?	27
Konsumentverkets uträkningar	27
Swedbanks institut för privatekonomi	27
Regionala skillnader i utgifter	28
Utgifter för tak över huvudet	28
Sambandet mellan anställningsvillkor och boende	33
Ett anständigt liv med dagens arbetsmarknad	34
Analys: Konsekvenser av sänkta ingångslöner	36
Budgetkalkyl – går det ihop?	37
Om siffrorna	37
Allt ingår inte i kalkylen	38
Hotell och restaurang	39
Hushåll 1: Ensamstående	39
Hushåll 2: Ensamstående med ett barn	41
Hushåll 3: Samboende med två barn	43
Handeln	45
Hushåll 1: Ensamstående	45
Hushåll 2: Ensamstående med ett barn	47
Hushåll 3: Samboende med två barn	49
Slutsatser	52
Referenser	55
Bilaga 1: Konsumentverkets sidor för budgetanalyser	58
Bilaga 2	62

FRÅGESTÄLLNING

Syftet med den här rapporten är att söka svar på frågan om vad som händer med människors möjlighet att leva ett anständigt liv om ingångslönerna – som ett antal debattörer och partier har föreslagit – skulle sänkas med 25 procent. Räcker så låga löner till för att ha råd med det som krävs för att kunna leva ett anständigt liv i Sverige år 2013?

METOD OCH DISPOSITION

Rapporten bygger på en analys av partsgemensam lönestatistik, kollektivavtal samt beräkningar som har gjorts med hjälp av Konsumentverkets budgetverktyg och motsvarande verktyg från Swedbanks institut för privatekonomi. Analysen har kompletterats med intervjuer som har genomförts med representanter för Handelsanställdas förbund, LO, Hyresgästföreningen, TCO, Teaterförbundet, Journalistförbundet, Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS), Föreningen Makalösa Föräldrar och Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU).

Rapportens viktigaste källor är uppgifter om lönenivåer från handeln och restaurangbranschen samt standardverktyg för att beräkna utgifter för olika typer av hushåll. Lönenivåerna är hämtade från gällande kollektivavtal för 2013. Konsumentverkets verktyg för att beräkna en hushållsbudget finns här:

<http://www.konsumentverket.se/vara-omraden/privatekonomi/budget/budgetkalkylen/>

Verktyg som används av Swedbanks institut för privatekonomi finns här:

<http://www.swedbank.se/privat/boende-och-bolan/rakna-padin-boendekostnad/hushallsbudget-med-fickekonomen/>

Alla andra källor redovisas under rubriken referenser.

Rapporten börjar med att resonera kring hur ett anständigt liv kan definieras. Därefter följer ett avsnitt som i detalj

beskriver hur lägstalönerna inom handeln och i restaurangbranschen ser ut i dag. Därefter ägnas ett avsnitt åt andra inkomster som bostadsbidrag och barnbidrag. Sedan går rapporten igenom vilka utgifter en hushållsbudget förväntas innehålla i Sverige i dag.

Att ha en låg inkomst påverkar många delar av livet. Den som tjänar dåligt har inte sällan svårt att ha råd med en bostad på de orter där jobben finns. Ett avsnitt handlar därför om vilka konsekvenser som kraftigt sänkta ingångslöner skulle få i bostadsbristens Sverige.

Rapportens analysdel redovisar konsekvenserna av en sänkning av lägstalönerna för personer som arbetar heltid och som lever i tre typer av hushåll: som ensamstående, som ensamstående med ett barn och som ett par med två barn.

VAD ÄR ETT ANSTÄNDIGT LIV?

Vad är ett anständigt liv? Ett svar på den frågan går att hämta i Förenta Nationernas deklaration om mänskliga rättigheter. I artikel 25 slås det fast att ”var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande inklusive mat, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster samt rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makas eller makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter utanför hans eller hennes kontroll.”

En annan, mer konkret definition av vad som utgör grunden för ett anständigt liv finns i definitionen av ”*skälig levnadsnivå*” som bland annat används av Socialstyrelsen. Det ekonomiska biståndet, eller socialbidrag som det har hetat tidigare, ska följa en riksnorm som baseras på en definition av vad som anses vara en skälig levnadsnivå.² Inom socialtjänsten används begreppet ”skälig levnadsnivå” för att bestämma summan på försörjningsstödet. Det som är ”skälig levnadsnivå” avgörs dagligen av kommunanställda socialsekreterare. I sin bedömning av vad som utgör en skälig levnadsnivå ska de i första hand utgå ifrån vad en låginkomsttagare på den aktuella orten har råd med.

2. Definitionen av vad som är en ”skälig levnadsnivå” kan variera mellan olika kommuner och även mellan olika handläggare. För en diskussion om detta, se rapporten Översyn av riksnormen, Socialstyrelsen 2007.

3. Kartläggning om skälig levnadsnivå, Överensstämmelse mellan SOSFS 2003:5 och kommunernas styrdokument för ekonomiskt bistånd, Socialstyrelsen, 2012

4. Konsumentverket. 2013. ”Koll på pengarna”. Hämtad den 11 oktober 2013 från Konsumentverket.se

5. Nyhetsbrev från Folkhälsorådet, <http://www.laholm.se/PageFiles/3409/Nr%202-%20oktober%202011.pdf>

De grundar också sina bedömningar på riksnormen (som bestäms av regeringen) samt Konsumentverkets olika beräkningar av vad det kostar att leva i Sverige. Däremot finns det ingen definition av vad som är en rimlig låginkomsttagarlön.³

I riksnormen ingår till exempel kostnader för mat, kläder och hygien. Riksnormen grundar sig på pris- och konsumtionsundersökningar som regeringen vanligast inhämtar från Konsumentverket. Enligt en undersökning som SKL har gjort bland kommunerna är det Konsumentverkets årliga broschyr ”Koll på pengarna” som kommunerna oftast använder sig av för att räkna ut vad exempelvis kläder och fritidskostnader kan kosta för individer i landet.⁴

En annan definition av ett anständigt liv är det begrepp som används av Statens folkhälsoinstitut: goda livsvillkor. Enligt Statens folkhälsoinstitut handlar arbetet med att skapa ”goda livsvillkor” bland annat om att ge alla möjlighet till en bra start i livet, vilket kan främjas av miljön i hemmet och miljön i förskolan och skolan. Det handlar också om att ge människor en möjlighet att nå en utbildningsnivå som ger möjligheter till arbete, ekonomiska villkor för självförsörjning och tillgång till ett bra boende. I goda livsvillkor ingår också möjligheten att vara delaktig och ha inflytande i samhället och att få tillgång till hälso- och sjukvård på lika villkor.⁵

Ett anständigt liv är ett liv där inkomsterna räcker till att täcka nödvändiga utgifter och till en trygghetsbuffert för regniga dagar. Individer som har en rimlig balans mellan inkomster och utgifter får större möjlighet att påverka och forma sitt liv. En låg inkomst i kombination med dagens bostadsbrist och upptrissade hyror påverkar möjligheten till ett anständigt boende. Ett anständigt liv förutsätter också att det finns sociala försäkringar som bidrar till att en period av arbetslöshet inte ska få till följd att personen i fråga ska behöva flytta från sin bostad eller sjunka alltför mycket i inkomstnivå. Därför är också ersättningsnivån i a-kassan viktig för ett anständigt liv.

Vad jag tjänar eller har i inkomst påverkar vad jag äter, har på mig och även var och hur jag bor. I Sverige finns det inga lagstadgade minimilöner. I stället bestäms minimilöner genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

Politiska utspel om att ingångslönerna borde sänkas har därför ingen direkt eller omedelbar påverkan på lönenivåerna. Däremot påverkar debatten opinionsbildningen. Krav på lägre ingångslöner eller en mer flexibel arbetsmarknad med fler tillfälliga anställningar påverkar därför förutsättningarna till ett anständigt liv.

INKOMSTER

Den vanligaste inkomsten som en person har är lön men även sjuklön, sjukpenning, pension och arbetslöshetsersättning räknas alla som inkomst. Den här rapporten fokuserar på personer som arbetar heltid. Vi utgår alltså ifrån personer som har lön från heltidsarbete som huvudsaklig inkomstkälla. Hänsyn har dock tagits till att en sådan person även kan ha inkomst från till exempel barnbidrag och bostadsbidrag. De viktigaste utgifterna är utgifter för mat och bostad, men även utgifter för att kunna pendla till jobbet och kanske arbetskläder finns med bland oundvikliga utgifter.

Lön

För att ta reda på vad som är en anständig lönenivå är det intressant att veta vad svenskar har för löner. SCB har hand om lönestatistiken i stort och enligt SCB:s Statistiska årsbok för 2012 hade invånarna i Stockholmsregionen högst genomsnittlig månadslön. År 2012 låg den genomsnittliga månadslönen i Stockholmsregionen på 32 200 kronor, att jämföra med 28 400 kronor i hela landet eller 26 200 i regionen Småland där den genomsnittliga månadslönen var lägst.

När det gäller ingångslöner hänvisar SCB till arbetsmarknadens partsgemensamma statistik då SCB själv saknar statistik över ingångslönerna. Däremot kan SCB:s statistik visa att anställda mellan 18 och 24 år hade en genomsnittlig månadslön på 21 100 kronor, medan anställda i åldrarna 25–39 år tjänade 27 300 kronor i månaden. De mellan 40 och 64 år hade högst genomsnittlig månadslön, 30 200 kronor.

Ingångslöner vs minimilöner

I debatten är det oftast ingångslöner som står i fokus. Det är dock ganska krångligt att räkna ut ingångslönerna.⁶ Dessutom blandas ofta ingångslöner och lägstralöner ihop. I en rapport från IFAU framgår att begynnelselöner, ingångslöner, minimilöner och lägstralöner mer eller mindre kan vara synonyma med varandra.⁷

Svenskt Näringsliv som är en av de aktörer som bekymrar sig för de höga ingångslönerna skriver att de räknar ut ingångslönen genom att se vad de unga i ålder 18–24 har i lön när de dyker upp i statistiken för första gången. Till lön räknas också skift-, ob- och semesterersättning.⁸ Det som är ingångslöner för Svensk Näringslivs medlemsorganisationer är alltså inte nödvändigtvis samma som ingångslöner i Sverige. Ett problem med Svenskt Näringslivs beräkningsmodell är att en person kan ha arbetat i ett antal år inom offentlig sektor innan den börjar jobba inom Svensk Näringsliv som finns inom privat sektor. Den lönen den här personen då får är inte en ingångslön då han eller hon har arbetat tidigare. Ingångslönen kan alltså bara räknas som en ingångslön i Svensk Näringslivs sfär.

Det är dessutom inte alla som lämnar in sina löner till dem partsgemensamma statistiken så det finns anledning att räkna med en viss felmarginal. Med andra ord är det svårt att räkna ut ingångslönerna i Sverige i dag. Den statistik som är säkrast är statens lönestatistik, via SCB, som är övergripande och redovisar genomsnittliga löner. En annan källa som går att lita på är de kollektivavtalade lägstralönerna eller minimilönerna.

Huruvida en ingångslön är detsamma som lägstralönen är beroende av branschen. Enligt en rapport från IFAU ligger servicesektorns ingångslöner oftast på samma nivå som avtalens lägsta nivå. Lönerna varierar inte heller oavsett de nyanställdas olika egenskaper och erfarenheter. I denna grupp av avtal ingår t.ex. hotell- och restaurangavtalet, bevakningsavtalet, detaljhandelsavtalet och avtal för kommunalanställda arbetare.

Inom industrin ligger i stället de faktiska ingångslönerna för unga arbetare betydligt över de lägsta avtalslönerna. De

6. Parterna på arbetsmarknaden har statistik över sina medlemmars löner. För att ta reda på ingångslönen måste en gå vidare och se när en person dök upp för första gången i lönestatistiken, det i sin tur betyder bara att personen i fråga dyker upp för första gången i den partens statistik och inte den första lönen som hen får. SCB har inte heller statistik över ingångslönerna.

7. Kollektivavtalen och ungdomarnas faktiska begynnelselöner Forslund, A, Hensvik, L, Nordström, O, Westerberg, S A, IFAU Rapport 2012:19

8. Ungas ingångslöner på sajten ekonomifakta.se

faktiska ingångslönerna varierar dock lika lite inom arbetsplatserna som de gör inom servicesektorn. Framträdande avtal inom industrin är till exempel teknikavtalet, stål- och metallavtalet och massa- och pappersavtalet.⁹

Ett viktigt tillägg här är att servicesektorn, som alltså har ingångslöner som ligger närmast de avtalade lägstalö- nerna, är kvinnodominerad medan industrin som har högre ingångslöner än lägstalöner är mansdominerad.

IFAU:s rapport om begynnelselöner har studerat vad som händer med utvecklingen av löner för dem som har gått in på låga nivåer. De kommer fram till att andelen kvar i låglönejobb föll från 100 till 54 procent efter ett år för att därefter minska gradvis men i lägre takt. Efter elva år var det endast 3,6 procent av låglönetagarna år 2000 som fortfarande har låg lön. Även om de låga lönerna skulle vara på samma nivå ett, två eller tre år så handlar om år då människor ska kunna leva. Kostnaderna minskar inte för att någon ”tillfälligt” har en låg lön.

Lägre ingångslöner än lägstalönenivån

Trots att tanken med avtalsenliga minimilöner är att hålla ett golv för hur låg lönen kan vara så finns det avtal som erbjuder lägre lön än minimilönegränsen. Det kallas för yrkesintroduktion och det innebär att unga personer, som kan vara upp till 25 år beroende på avtalsområde, erbjuds en kombination av utbildning och arbete. En introduktionslön får som lägst vara 75 procent av lägstalönenivån.

IF Metall, Handels och Kommunal är först med att teckna avtal om yrkesintroduktion med sina motparter, men fler fackförbund såsom HRF håller just på att diskutera formerna och kommer också att starta yrkesintroduktions- anställningar. Hittills är det IF Metall som har kommit i gång med yrkesintroduktionsanställningarna som innebär en visstidsanställning i tolv månader för ungdomar under 25 år som saknar relevant yrkeserfarenhet.

Annie Lööf skriver i en debattartikel i Aftonbladet under rubriken ”De rödgröna vill också ha introduktionslöner” att ”Många tycks förstå att lägre ingångslöner inte handlar

9. Kollektivavtalen och ungdomarnas faktiska begynnelselöner
Forslund, A, Hensvik, L, Nordström, O, Westerberg, S A, IFAU
Rapport 2012:19

om att sänka någons befintliga inkomst utan att skapa möjligheten till en inkomst för fler”. I samma artikel menar hon också att introduktionslöner är detsamma som sänkt ingångslön. När vi kontaktar Annie Lööfs pressekreterare för att höra oss för om vilken nivå de lägstalöner som hon vill sänka är på så blir svaret att frågan om lägre ingångslöner inte längre är en fråga som Centern driver. Pressekreteraren, Oscar Sundevall, vill däremot meddela att nu finns i stället ungdomsintroduktionslöner som Centern tycker är bra.

Än så länge verkar inte yrkesintroduktionsanställningarna ha resulterat i någon större mängd nyanställningar av unga. Det kan också bero på att modellen inte är så attraktiv för de unga som faktiskt ska jobba för 75 procent av lönen eller att det helt enkelt inte är lägre löner som motiverar arbetsgivare att anställa.

Lägstalön och minimilöner

Lägstalön eller minimilön är två olika benämningar (men med samma innebörd) för den lägsta lön en arbetsgivare inom ett givet kollektivavtal får ge en arbetstagare för utfört arbete. Lägstalön eller minimilöner är ett sätt att skapa ett golv för hur lite ett arbete får kosta och därmed motverka lönedumpning.

Av de närmare 500 avtal som tecknades under 2012 innehöll nästan två tredjedelar bestämmelser om lägstalöner/ minimilöner eller tarifflöner.¹⁰ Lägstalönerna kan vara bestämda utifrån ålder, kompetenskrav, erfarenhet i form av yrkesvana/branschvana, anställningstid eller någon kombination av detta. De flesta av dessa avtal finns inom LO och en tredjedel finns inom TCO:s avtalsområde.

I tjänstemannaavtalen bestäms lägstalöner oftast efter ålder. Även i avtalen för arbetare bestäms lägstalöner ofta utifrån ålder. Här däremot förekommer också att lägstalöner anges för en bestämd yrkesgrupp, för en viss anställningstid och/ eller med en viss yrkesvana.

Den i avtalet angivna lägsta lönen behöver inte vara lika med den faktiska lägsta lön som tillämpas av en arbetsgivare, utan den kan vara högre. Dessutom kan det finnas lokala

10. Avtalsrörelsen och lönebildningen 2012, Medlingsinstitutet

överenskommelser som avviker från avtalet. Vissa av avtalen innehåller också skrivningar om att en lägre lön (än den angivna lägsta lönen) kan tillämpas om särskilda skäl föreligger.

I Medlingsinstitutets senaste rapport Avtalsrörelsen och lönebildningen 2012 finns ett urval av alla avtal med alla lägsta löner. Lägsta löner börjar som lägst vid 16 år och som högst vid 24 år. I de avtal där det finns en lägsta nivå ända upp till 24 år är lönerna betydligt lägre än i de andra avtalen. För personer som är 20 år börjar lägsta löner på ca 15 100 kronor och för personer som är 24 år är lägsta lönenivån 17 500 kronor i månaden.¹¹

DEN POLITISKA DEBATTEN OM LÖNENIVÅER

I Sverige är det parterna på arbetsmarknaden som kommer överens om löner. Ändå är ingångslöner och minimilöner oftast heta ämnen i den arbetsmarknadspolitiska debatten. Debatten har eskalerat de senaste åren, i samband med att nivåerna på ingångslöner kopplats till ungdomsarbetslösheten.

Arbetsgivarorganisationen Almega anser att dagens lägsta löner är för höga och att de utgör ett hinder för unga att komma in på arbetsmarknaden.¹² Vd för Almega, Jonas Milton, krävde inför 2012 års avtalsrörelse att ingångslöner skulle frysas i tio år.

Folkpartiet och Centern har genom olika utspel på egna kongresser, debattsidor och debattprogram uttalat sig om att en sänkning av ingångslöner skulle leda till fler jobb för unga. Dessa partiers företrädare hävdar ofta att en sänkning av ungdomars löner är ett sätt att bekämpa ungdomsarbetslösheten. Folkpartiets Jan Björklund: ”Vi måste våga vända på alla stenar för att få bukt med ungas utanförskap och arbetslöshet. En anställning, till något lägre lön, är bättre än ingen anställning alls.”¹³ Eller ”Vi tycker att det är bättre att en 20-åring får ett jobb med inledningsvis lägre lön, än att 20-åringen går arbetslös med socialbidrag”.¹⁴

Centerpartiets talesperson i arbetsmarknadsfrågor Annika Qarlsso om ingångslöner: ”Jag tror att de behöver ner

11. Avtalsrörelsen och lönebildningen 2012, Medlingsinstitutet

12. <http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/samhalle/article13010805.ab>

13. Debattartikel i Östersundsposten, <http://op.se/opinion/debatt/1.4660777-lagre-ingangslon-ger-fler-unga-chansen>

14. ”Lägre ingångslön ger fler unga chanser” <http://www.folkpartiet.se/vara-politiker/ledamoter-av-riksdagen/nina-larsson/debattartiklar/lagre-ingangslon-ger-fler-unga-chansen/> Nya Wermlands-Tidningen 2012-05-03

15. SVD Nyheter, 2012-03-22 http://www.svd.se/nyheter/inrikes/centern-vill-sanka-ingangsloner_6943323.svd

16. SVT nyheter, ”Sänkta ingångslöner: ’Snudd på oseriöst’” <http://www.svt.se/nyheter/sverige/sankta-ingangsloner-snudd-pa-oseriest> 22 mars 2012 – 21:55

17. Artikel i Veckans Affärer ”Borg ifrågasätter kommunlöner”, 2011-03-30

18. ”Låt unga jobba för lägre löner”, Magnus Andersson, Förbundsordförande CUF i Aftonbladet debatt 2010-04-20

19. ”Lägre löner kan öppna dörren för fler jobb”, nyhet publicerad på Svenskt Näringslivs hemsida 2013-07-05

20. ”Timbro: Sänkta lägsta löner ger jobb”, DN ekonomi, Jenny von Bahr, 2011-05-30

21. ”Lägre ingångslöner leder till låglöneträsk”, intervju med Hotell- och restaurangfackets ordförande Ella Niia i Hotellrevyn 013-04-03

22. ”Sänkta lägsta löner blir stridsfråga i avtalsrörelsen”, Wreder, J. Arbetet, 2011-07-04

kanske 20–25 procent, och i vissa branscher kanske det handlar om ännu lägre ingångslöner.”¹⁵ Eller Centerpartiets partiledare och tillika näringsminister Annie Lööf: ”Europa och Sverige står inför en tickande bomb i ungdomsarbetslösheten och då måste man våga vända på kontroversiella stenar. En del av svaret är utbildning, en annan är flexibel arbetsrätt, och en tredje är de höga ingångslönerna.”¹⁶

Finansminister Anders Borg (M) har med hänvisning till studier från Konjunkturinstitutet argumenterat för att ”de alltför höga ingångslönerna i kommunerna hindrar tillväxten av nya jobb”.¹⁷

Bland de politiska ungdomsförbunden är det framförallt Centerpartiets ungdomsförbund som hårdast har drivit frågan om lägre ingångslöner för unga.¹⁸

Utöver de borgerliga riksdagspartierna har tankesmedjan Timbro och arbetsgivarorganisationen Svenskt Näringsliv genom rapporter och utspel argumenterat för att sänka ingångs- och lägsta löner. Så sent som i juli 2013 anordnade Svenskt Näringsliv ett seminarium i Almedalen med rubriken: ”Lägre löner kan öppna dörren för fler jobb”. Budskapet från Svenskt Näringslivs seminarium var att höga ingångs- och minimilöner stänger människor ute från arbetsmarknaden, och att lägre löner kan minska utanförskapet.¹⁹

Jenny von Bahr, som skrivit en rapport om integration för tankesmedjan Timbro sammanfattar i DN (2011-05-30): ”Fler hade fått jobb om det hade funnits arbeten med lägre löner än i dag.”²⁰

På andra sidan står facken. Hotell- och restaurangfackets ordförande Ella Niia har varnat för att lägre ingångslöner kan bidra till att skapa ett ”låglöneträsk”.²¹ Fackföreningsrörelsen brukar också invända mot att lägre ingångs- och minimilöner skulle leda till fler jobb för unga.²² Unionens kampanj- och pr-chef, Lena Georgsson Wirkkala, skriver på bloggen unionenopinion.se: ”Problemet med den höga ungdomsarbetslösheten är att stora grupper av de unga som inte har jobb heller inte har en gymnasieutbildning. Och utan fullgjord grundutbildning är det inte många arbetsgivare som vill anställa, oavsett hur billigt det är.”

Även TCO:s samhällspolitiska chef Roger Mörtvik avvisar lägre ingångslöner: ”Argumenten för att sänka lönerna som recept mot ungdomsarbetslösheten är som sköra såpbubblor. Det räcker med att nudda vid dem så spricker de. Idén om lägre löner är helt enkelt ett villospår som inte löser de ungas problem, det gör bara att arbetsmarknaden fungerar sämre.”²³

Fackförbunden håller inte med om att lägstanivåerna bör sänkas. De vill snarare höja lägstralönerna och frågan om höjning av lägstralönerna är ofta med i avtalsrörelsen.

I fackförbundet Handels rapport ”Hög lägstralön lönar sig”²⁴ framgår varför Handels anser att lägstralönenivåerna borde vara högre. I rapporten presenterar utredaren Agneta Berge sambandet mellan 27 länders lägstralöner, sysselsättningsgrad och ungdomsarbetslöshet respektive arbetslösheten bland befolkningen i stort. Rapportens resultat visar att andra länder som i likhet med Sverige har relativt höga lägstralöner inte har hög ungdomsarbetslöshet, medan länder med låga lägstralöner har högre arbetslöshet bland unga. Berge skriver att hon inte hittar något samband mellan lägstralönerna och arbetslösheten i hela befolkningen.

Rapporten illustrerar sin argumentation med följande bild:

Källa: Berge A. ”Hög lägstralön lönar sig”. Handels

23. ”Urbota dumt förslag från Centerpartiet om lägre löner”, Roger Mörtvik på TCO:s blogg: Utredarna, 2012-03-2

24. Berge, A, ”Hög lägstralön lönar sig”, Handels 2013

Något som alla aktörer som vill sänka lägstralönerna har gemensamt är att de sällan nämner vilka nivåer lägstralönerna ligger på i dag. Därför är det viktigt att ta reda på vad avtalens lägstralönenivåer ligger på inom de debatterade branscherna, det vill säga hotell- och restaurangbranschen samt inom handeln.

Debatten byter ton

De flesta debattartiklar kring lägre ingångslöner är från 2011. Under 2012 kom Fredrik Reinfeldts utspel om ”Jobbpakten” i Almedalen. Jobbpakten skulle vara ett trepartssamtal mellan stat, fack och arbetsgivare för att få ner ungdomsarbetslösheten. Det är också under 2012 som debatten har gått från att handla om lägre ingångslöner för unga till att handla mer om yrkesintroduktion för unga. En yrkesintroduktionsanställning får som lägst vara 75 procent av lägstralönenivån. I en debattartikel i Aftonbladet i april 2012²⁵ menar Annie Lööf att yrkesintroduktionslönerna är detsamma som lägre ingångslöner.

Under 2013 har debatten rört frågan om lagstadgade minimilöner vs avtalsenliga minimilöner. På ett seminarium²⁶ uttrycker Teknikföretagens bitr. förhandlingschef Thomas Undin att de kommer att arbeta för att få till lagstadgade minimilöner på grund av att facken aldrig kommer att i en avtalsrörelse gå med på att ha minimilöner på de låga nivåer som Teknikföretagen skulle vilja ha.

Med andra ord ändras debattens innehåll om lägstralönerna. Men kärnan är att många anser att lägre löner skulle bidra till fler jobb, särskilt för unga.

25. ”De rödgröna vill också ha introduktionslöner”, Annie Lööf på Aftonbladet Debatt 2012-04-20

26. ”Allmängiltiga kollektivavtal i Sverige? – fördelar och nackdelar” på Stockholms Universitet och en del av seminarierien ”Arbetsrätten i EU-perspektiv”, 2013-09-05

LÖNERNA INOM HANDELN OCH RESTAURANGBRANSCHEN

Det är oftast handeln och restaurangbranschen som nämns i debatten om lägstalöners nivå. Det är också i de här branscherna som många unga människor arbetar.

För att förstå konsekvenserna av en sänkning av ingångslö-
nerna måste en titta närmare på var lägstalönerna ligger i
dag.

Lägstalönerna för medlemmar inom Hotell- och restaurang-
facket ligger mellan 12 571 och 21 883 kronor i månaden.
Lägstalönernas differentiering är beroende av ålder, yrkeser-
farenhet och utbildning. Gränsen för yrkeserfarenhet är vid
sex år. Det finns ytterligare lägstalöner baserade på ålder för
personer under 20 år.

Detaljhandelsavtalet och partihandelsavtalet är Handels-
anställdas förbunds två största avtalsområden. Inom handeln
är lägstalönerna kopplade till ålder och anställningsår. Här
börjar lägstalönerna på 12 484 och går upp till 19 689
kronor i månaden.

Lägstalöner enligt senaste avtalet för HRF och Handels medlemmar

	Hotell & Restaurangavtalet	Detaljhandelsavtalet		
27. Betalas för arbete som kräver gymnasial utbildning eller jämförbar utbildning eller långvarig praktisk erfarenhet, till exempel kock, kallsänkare och servitris.	(Lönegrupp 1) ²⁷ Kvalificerade yrkesarbetare utan yrkesvana	20 499	19 år (lägstalön vuxen arbetare)	18 870
	(Lönegrupp 1) Yrkesarbetare med 6 års yrkesvana	21 883	18 år	18 449
28. Betalas för arbete där förkunskaper inte är något krav och då introduktion och utbildning normalt sker på arbetsplatsen.	(Lönegrupp 2) ²⁸ Minimilön utan yrkesvana	19 264	Efter fyllda 18 år förvärvad branschvana om 1 år	19 354
	(Lönegrupp 2) Minimilön med 6 års yrkesvana	20 648	Efter fyllda 18 år förvärvad branschvana om 2 år	19 689
	Ungdomslön 19 år	16 098	17 år	12 895
	Ungdomslön 18 år	14 680	16 år	12 484
	Ungdomslön 17 år	12 571		

Källa:

Riksavtalet mellan HRF och arbetsgivarorganisationen
Visita Detaljhandelsavtalet 1 april 2013–31 mars 2016

Även fackförbundet Unionen har lägstalöner i sina avtal. I avtalet för callcenter, där många unga arbetar, är lägstalönen 15 400 kronor i månaden för tjänsteman som fyllt 20 år. Är tjänstemannen över 24 år är lägsta lönen för en heltidstjänst 17 844 kronor per månad.

De flesta av avtalen ger möjlighet till ännu lägre löner i ett introduktionsskede. Vanligt är då att personen får 75 procent av lägstalönebeloppet under en tid.

Minimilöner eller lägstalönerna för en ung vuxen är alltså mellan 15 500 till 21 000 kronor i månaden för heltidsarbete. Nettolönen (lön efter skatt) hamnar mellan ca 12 200 och 15 900 kronor per månad.

Andel med lägstalöner

Enligt Handels har 19 procent av medlemmarna, det vill säga 27 588 personer, en lön som motsvarar lägsta lönenivån i avtalen.²⁹

29. Berge, A, "Hög lägstalön lönar sig", Handels 2013

Andel av de anställda inom detaljhandeln med någon lägstalön enligt kollektivavtal

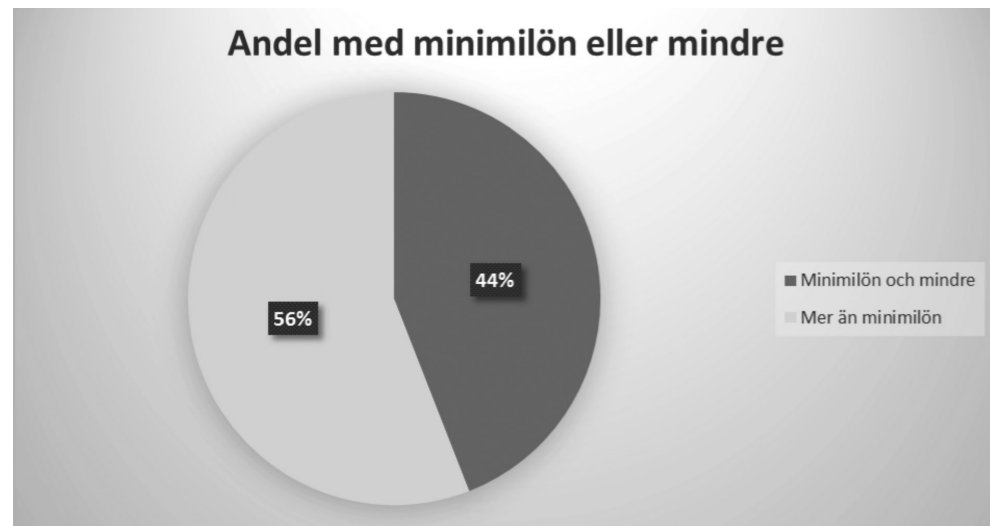
Ålder etc	Timlön	Månadslön	Antal på resp. lägstalön
18	108,28	17 974	4 521
19	110,21	18 879	10 855
18+1 år yrkesvana	113,73	18 295	4 149
18+2 års branschvana	115,75	19 215	2 356
18+3 års branschvana	123,52	20 504	5 707

Antal på någon lägstalön	27 588
Totalt antal personer	143 205
Andel med någon lägstalön	19 %

Källa: Partsgemensam statistik mellan Handels och Svenskt Näringsliv 2012

På HRF är det 21 procent som har någon lägstalön. Men lägger man ihop alla som tjänar på minimilönenivån eller lägre blir andelen betydligt fler. Enligt en beräkning som HRF har gjort är det 44 procent som har en lön motsvarande minimilönenivån eller lägre.³⁰

30. Partsgemensam statistik Visita och HRF

Källa: Partsgemensam statistik Visita och HRF

INKOMSTER UTÖVER LÖN

Bostadsbidrag

Personer med låg inkomst kan få bostadsbidrag. För ensamstående personer mellan 18 och 28 år är gränsen för att vara berättigad till bostadsbidrag 117 000 per år eller 9750 per månad. För gifta och sambor är gränsen 58 500 kronor per år eller 4 875 kronor per månad per person. Bostadsbidragets storlek beräknas på den förväntade årsinkomsten. Skulle inkomsten i efterhand visa sig ha blivit högre finns det risk att den som fått bostadsbidrag blir återbetalningsskyldig. En student eller en arbetstagare med olika tillfälliga anställningar kan ha svårigheter att i förväg räkna ut sin årsinkomst och kan komma att bli återbetalningsskyldig i efterhand. Enligt Försäkringskassans egna undersökningar har var tredje person som fått bostadsbidrag sedan 2006 blivit återbetalningsskyldig.³¹

Apropå åldersgränsen för bostadsbidrag skriver Vänsterpartiet i en motion till riksdagen att det kommer att ha en

31. "Var tredje måste betala tillbaka bostadsbidrag", P3 nyheter, Sveriges Radio, 2012-12-31

hämmande effekt för vuxnas kompetensutveckling senare i livet. De anser att fler grupper bör omfattas av bidraget än vad dagens regler medger.

I samma motion skriver Vänsterpartiet: "Ett av de mera uppmärksammade problemen med bostadsbidraget är regeln om att det ska baseras på den taxerade inkomsten och att den fördelas lika på alla årets månader. Det är svårt att förutse vilka inkomster man får och därför kan behovet av bostadsbidrag variera starkt under året. Kraftigt ändrade inkomster under året leder antingen till återbetalning eller till ett ökat bidrag, dock alltid i efterskott. Den totala inkomstskatten blir däremot oförändrad. Kopplingen till inkomstskattesystemet är därmed svag. Kopplingen mellan bostadsbidragssystemet och socialbidragssystemet är däremot starkare. Båda är behovsprövade utifrån hushållets inkomster och tillgångar."³²

32. Riksdagsmotion 20

Barnbidrag

Barn som bor i Sverige har rätt till barnbidrag. Barnbidraget betalas ut från och med månaden efter barnets födelse och är skattefritt. Barnbidrag betalas ut till och med det kvartal då barnet fyller 16 år. Föräldrar som har gemensam vårdnad om sitt barn kan välja vem som ska få barnbidraget.

Barnbidraget är i dagsläget 1 050 för första barnet. Flerbarnstillägget börjar vid två barn där andra barnet är berättigad till 1 150 per månad och tredjebarnet får 1 654 och så vidare.

Barnbidraget är ett resultat av familjepolitiska och välfärdspolitiska prioriteringar och ett sätt att motverka barnfattigdom. Men trots barnbidragets ambitioner lever alltför många barn i Sverige i barnfattigdom. Enligt Rädda Barnens senaste rapport finns det 242 000 barn vars familjers inkomster inte täcker de nödvändiga kostnaderna.³³

33. Barns ekonomiska utsatthet, Rapport 2012:2 Rädda barnen 2012

Underhållsstöd

När ett barn bor hos endast en av föräldrarna, ska den andra föräldern betala underhållsbidrag. Om det inte fungerar med

underhållsbidrag kan barnet ha rätt till underhållsstöd. Det är ett bidrag till barn vars föräldrar inte bor tillsammans. Underhållsstödet är högst 1 273 kronor per barn och månad, och betalas ut till den förälder som barnet bor och är folkbokförd hos.

A-kassan

En förutsättning för ett anständigt liv är fungerande trygghetssystem. Du ska inte behöva bli utan hem och annan trygghet på grund av arbetslöshet. Ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen är en andel av lönen. Om lönen sänks, sänks också ersättningen från A-kassan.

För många med osäkra jobb är det svårt att kvalificera sig till a-kassan. I den alltmer flexibla arbetsmarknaden där alltfler tvingas att hoppa mellan olika kortare anställningar är det svårt för många att klara av arbetsvillkoret som finns i reglerna för a-kassan. Enligt Arbetslöshetsorganisationernas samorganisation, SO, är majoriteten av alla arbetslösa underförsäkrade. I sin rapport för 2012 skriver SO att en tredjedel av arbetskraften står utan inkomstrelaterat försäkringsskydd vid arbetslöshet och att andelen är högre bland ungdomar där hälften är utanför.³⁴

Tanken bakom förändringarna har varit att sämre a-kassa får fler att jobba hårdare för att inte bli arbetslösa eller att arbetslösa ska anstränga sig ytterligare för att få jobb. Detta har varit en viktig del av den så kallade arbetslinjen som Alliansregeringen driver. Men facken är ytterst kritiska till detta orsakssamband. I en rapport från 2013 argumenterar exempelvis TCO för att en fungerande arbetslöshetsförsäkring skulle bidra mer till arbetslinjen.³⁵

34. "Lägesbeskrivning av arbetslöshetsförsäkringen våren 2012", Arbetslöshetskassornas samorganisation

35. "Hur bör en modern arbetslöshetsförsäkring vara utformad?" TCO, 2013

UTGIFTER: HUR MYCKET KOSTAR DET ATT LEVA ETT ANSTÄNDIGT LIV I SVERIGE I DAG?

Konsumentverkets uträkningar

Konsumentverket räknar årligen ut kostnader för skälig konsumtion för några av hushållens vanligaste utgiftsområden. Denna beräkning lämnas till regeringen som underlag för deras beräkning av riksnormen inom försörjningsstöd.

Konsumentverkets beräkningar visar att kostnaderna för en man som är 20 år och bor i en egen bostad med två rum och kök är 12 530 kronor per månad.³⁶ För en kvinna som är 20 år beräknar Konsumentverket den månatliga kostnaden vara 12 250 kronor. I båda beloppen ingår mat (utom lunch fem dagar/vecka, mån.–fred.), hushållsprodukter såsom toalettpapper och rengöringsmedel, möbler, dator, telefon och internet, hyra inkl. kostnader för uppvärmning, hemförsäkring, hygienartiklar, kläder och skor, nöjen såsom biobesök, och fritid, fackavgift och a-kassa samt kollektiva lokalresor.

Kostnader för sjukvård, semester eller sparande ingår inte i den beräkning som Konsumentverket har gjort. Utöver hemförsäkringen som speglar regionala skillnader så är övriga poster baserade på genomsnitt i landet.

Swedbanks institut för privatekonomi

Bankerna, som beviljar olika lån som till exempel bolån, räknar varje år ut en egen norm för levnadskostnader. En ensamstående person behöver enligt Swedbank 9 340 kronor i månaden för att klara normala utgifter utöver boendekostnader. En person som har boendekostnader på 4 900 kronor för en tvåa behöver alltså 14 240 kronor i månaden för att kunna ha en balans i sin hushållsekonomi.

Swedbanks institut för privatekonomi ger på sin hemsida olika exempel på hur stora de nödvändiga utgifterna kan vara för olika typer av hushåll. En ensamstående förälder med två barn på åtta och tio år som har en nettoinkomst på 23 166 (där barnbidrag, underhållsstöd och bostadsbidrag

36. "Betala hemma – När ska man börja betala hemma och hur mycket är det rimligt att bidra med? Använd beräkningarna i tabellen som riktlinje när du räknar på vad just du ska betala." Konsumentverkets hemsida

ingår) har enligt Swedbanks beräkningar utgifter på ungefär 16 550 kronor. Efter utgifterna har familjen 6 616 kronor kvar till övrig konsumtion, nöjen, semester, sparande och bil. I Swedbanks kalkyl ingår inte boendekostnader och de uppger även att deras norm utgår ifrån att hemmet är färdigutrustat. Dessutom ingår inte julklappar, glasögon och nyinköp av sådant som lakan, strykjärn och tvättmaskin. Rapporten kommer i ett senare kapitel ta upp om det går att få bolån på inkomster som ligger kring 20 000 kronor i månaden.

Regionala skillnader i utgifter

Boendekostnaden är nära kopplad till en stads bostadsmarknad. I Norrlands inland, Åsele, kan hyran för en etta vara 1 500 kronor i månaden, vilket motsvarar hyran för en parkeringsplats i Stockholms innerstad.³⁷ I storstäder är köerna till hyresrätter längre vilket gör att de inte är lika tillgängliga. Även bostadsrätter är dyrare i storstäder. En person som nyligen har flyttat hemifrån eller som flyttar till en storstad för att få jobb har svårt att få ett förstahandskontrakt på en hyreslägenhet. Bostadsrätter är också generellt dyrare i storstäder än på mindre orter. Frågan om tillgång till bostad och bostadskostnader är komplex och har fått ett eget avsnitt senare i rapporten.

Andra parametrar som kan skilja sig åt mellan stad och landsbygd eller mindre orter är transportkostnader samt matpriser. Matpriser skiljer sig åt över landet. Enligt PRO:s årliga matkasseundersökning toppar³⁸ Västerbotten listan över dyraste matkassen tätt följt av Dalarna och Stockholm. Billigaste matkassen finns i Halland, Medelpad och Skaraborg. I Stockholm kan det skilja upp till 30 procent mellan den dyraste och den billigaste butiken.

Utgifter för tak över huvudet

Tillgången till en bostad där en kan dra sig tillbaka, vila, göra mat, få möjlighet till lugn eller bjuda hem sina vänner och familj borde vara en självklarhet. Men bostadspolitiken har ändrat inriktning och medan marknadsinriktningen har blivit tydligare har alla krav på en jämlik bostadspolitik uttraderats från de bostadspolitiska målen.

37. "Här bor du dyrast och billigast i landet", artikel i tidningen Hem och Hyra, 2012-03-07

38. Varje år jämför pensionärsorganisationen PRO priserna på en varukorg i butiker runt om i landet. Undersökningen omfattar 60 basvaror, med allt från mjöl till potatis, kött och kattmat. I år har varukorgen delvis bytts ut. Totalt har 1 181 affärer granskats.

39. Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, Förslag till statsbudget för 2008

40. Intervju Barbro Engman, 2013-02-11

41. Pressekreterare på Hyresgästföreningen

42. Amini, S, "En väl fungerande bostadsmarknad", Examensarbete, Lunds tekniska högskola, 2011

Det bostadspolitiska målet från 2002 hade ambitioner för att uppnå jämlikhet:

"Alla ska ges förutsättningar att leva i goda bostäder till rimliga kostnader och i en stimulerande och trygg miljö inom långsiktigt hållbara ramar. Boende- och bebyggelsemiljön skall bidra till jämlika och värdiga levnadsförhållanden och särskilt främja en god uppväxt för barn och ungdomar. Vid planering, byggande och förvaltning skall en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling vara grunden för verksamheten."

2008 ändrades och förkortades bostadspolitikkens mål till:

"En långsiktig väl fungerande bostadsmarknad där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven."³⁹

De bostadspolitiska målen har alltså ändrats och i stället för att lyfta allas lika förutsättningar lyfts marknadsfunktion och vikt och medborgarna refereras till som "konsumenter". Borta är formuleringarna om jämlika och värdiga levnadsförhållanden eller socialt hållbar utveckling. Ändringarna i de bostadspolitiska målen har påverkat utbudet av hyresrätter till rimlig hyra.

Enligt Hyresgästföreningen⁴⁰ handlar bostadsbristen inte bara om att den politiska styrningens mål har ändrats. Anna Wennerstrand menar att det byggs för lite och där det byggs blir hyrorna allt för höga. Bostadsbyggandet kostar mycket pengar och staten har inte varit villig att stödja byggandet ekonomiskt. Historiskt har Sverige haft omfattande stöd i form av räntebidrag, förmånliga lån, investeringsstöd med mera för att stimulera bostadsbyggande men att så inte sker nu är ju ett politiskt beslut.⁴¹

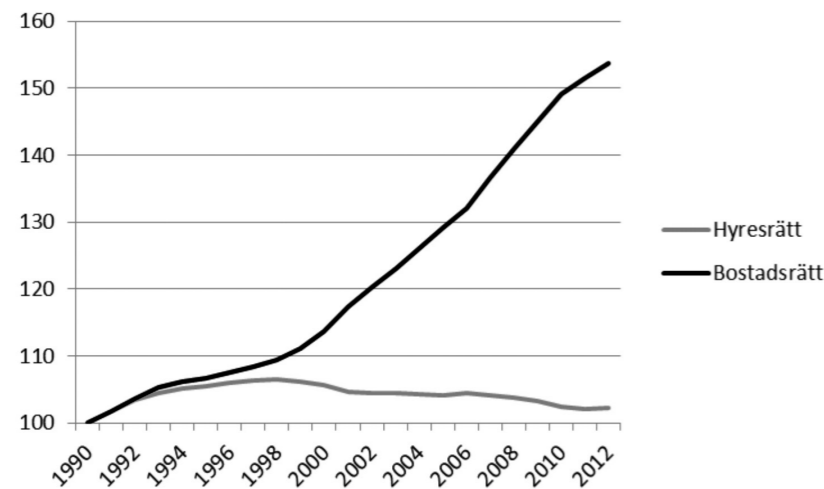
Sahar Amini⁴² har i sitt examensarbete vid Lunds tekniska högskola resonerat kring frågan om det råder bostadsbrist i Sverige. Amini menar att frågan måste ses i relation till vad som är en rimlig arbetsinsats för att få en bostad. Enligt Amini råder det bostadsbrist i Sverige. Bostadsbristen definieras inte som att det finns många människor som är tvungna att sova i trappuppgångar och tälta i parker. I stället menar Amini att det råder bostadsbrist eftersom så många

saknar möjlighet att ha en egen lägenhet med förstahandskontrakt i ett bra läge och med rimlig hyra.

Också enligt Boverket råder det bostadsbrist i Sverige, och bostadsbristen är inte längre en storstadsfråga. Enligt Boverket bor cirka 60 procent av befolkningen i kommuner med bostadsbrist och antalet lediga lägenheter i allmännyttan minskar.⁴³ Boverket pekar på omvandlingen till bostadsrätter i storstadsregionerna som en anledning till problemet. Färre hyresrätter och fler som flyttar till storstäderna på grund av exempelvis jobb bidrar till att bostadsköerna ökar. Stockholms stads bostadskö har ökat med 80 procent på tio år.

Anledningen till att bostadskön ökar är att det byggs för lite samt sämre tillgång till hyresrätter. Sedan år 2000 har ca 160 000 hyresrätter ombildats till bostadsrätter i landet. Av dessa finns 72 procent eller ca 115 000 i Stockholms län.

Bilden nedan illustrerar hur andelen bostadsrätter och hyresrätter förändrats 1990–2012.

Från 1990 till 2012 har antalet hyresrättslägenheter i Sverige ökat med 2 procent (102 i diagrammet) medan antalet bostadsrättslägenheter har ökat med 54 procent (154 i diagrammet). I antal lägenheter innebär det att det fanns 1 554 457 hyresrätter 1990 och 1 588 717 år 2012. Motsvarande för bostadsrätter är 616 078 lägenheter 1990 och 947 102 år 2012.⁴⁴

Nyproducerade lägenheter är generellt dyrare än gamla

43. "Fler kommuner har brist på bostäder", Pressmeddelande Boverket, 2011-06-13

44. Pressmeddelande SCB 2013-05-30

44. "Dubbelt så dyrt ett kvarter bort", artikel i tidningen Hem och Hyra 2012-08-20

lägenheter. Genomsnittshyran för en nyproducerad tre-rums-lägenhet är 9 000 kronor i månaden medan en äldre lägenhet kan kosta hälften så mycket.⁴⁵

45. Ungdomars boende – lägesrapport 2012

Höga hyror är ett problem som särskilt drabbar unga och andra personer som inte har hunnit etablera sig på bostads- eller arbetsmarknaden. Drygt hälften av landets kommuner uppger att det är svårt för unga att hitta en bostad.⁴⁶ De lediga lägenheter som ändå finns är många gånger för stora eller för dyra. Unga lägger i dag nästan ner en tredjedel av den disponibla inkomsten på boendet vilket enligt Boverket är en ökning jämfört med tidigare år. Höga boendekostnader gör att individen blir extra utsatt vid separation, sjukdom eller arbetslöshet. En person utan fast månadsinkomst har dessutom svårare att binda sig till en hög månadshyra.

46. Ungdomars boende – lägesrapport 2012

Enligt Hyresgästföreningens ordförande Barbro Engman är personer med låg inkomst ointressanta att bygga för. "Om man tittar på där de bor i dag så bor de oftast i hus som behöver renoveras, stambytas och byggas om. Det förekommer att hyreshöjningarna hamnar på 25 till 60 procent och det leder ibland till att många inte kan flytta tillbaka efter att husen har blivit renoverade. Med tanke på att de flesta av hushållen i storstäderna är singelhushåll, så är det oftast en person som ska klara denna höjning."⁴⁷

47. Barbro Engman

Regeringen använder den existerande bostadsbristen för att motivera de marknadsanpassningar som pågår i bostadspolitik. Enligt den nya lag om privatuthyrning som infördes den första februari 2013⁴⁸ har den som äger en bostadsrätt nu möjlighet att ta ut en högre andrahandshyra. Detta ska leda till att fler ska vilja hyra ut i andra hand. Men att höja taket för vad en andrahandslägenhet kan kosta gynnar inte dem som på grund av låg inkomst och otrygg anställning står utanför bostadsmarknaden.

48. "En ny lag om privatuthyrning av bostäder", Faktablad från Justitiedepartementet, januari 2013

Enligt regeringens egna exempel gör lagen att en andrahandshyra på nästan 12 000 kronor för en lägenhet där avgiften är 2 000 kronor kan anses vara rimlig. I ett faktablad utgivet av regeringskansliet ges följande exempel:

"En bostadsrättslägenhet som är värd tre miljoner kr hyrs ut i andra hand. Avgiften till föreningen är 1 900 kr per månad. Med en skälig avkastningsränta om fyra

procent ger det följande kostnader för hyresvärden per månad. $(3\ 000\ 000 \cdot 0,04) / 12 + 1\ 900 = 11\ 900$ kr

Om hyran bestämts till 10 000 kr per månad, har hyresvärden ingen möjlighet att begära höjning hos nämnden. Om hyran i stället bestämts till 13 000 kr, kan hyresgästen begära en sänkning av hyran hos hyresnämnden. Hyresnämnden ska då sänka hyran i den mån den påtagligt överstiger 11 900 kr.”

Lagen har redan påverkat utbudet och priserna. Några månader efter den införda reformen har andrahandshyrorna på ettort i Stockholm ökat med 18 procent. Så här säger Stellan Lundström, professor i fastighetsekonomi, om huruvida de ökade hyrorna kommer att resultera i mer segregering: ”Ja, det är klart att om det är friare prissättning så är det de mer kapitalstarka som har råd. Men det har redan skett, framför allt genom omvandlingen från hyresrätt till bostadsrätt.”⁴⁹ En ny undersökning från oktober 2013 visar att andrahandshyrorna har blivit 20 procent dyrare. Snitthyran för en andrahandsetta har passerat 6 000 kronor och är nu en tusenlapp dyrare än i fjol. Snitthyran för en andrahandstvåa är bara 300 kronor billigare än för en trea och kostar i dag närmare 9 800 kronor att hyra per månad.⁵⁰

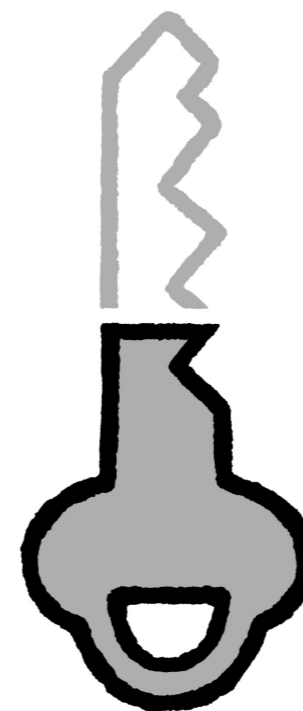
Enligt Barbro Engman blir många utnyttjade: ”Vi har ett exempel där en har byggt om och erbjuder sju till åtta kvadratmeter till 7 000 kronor i månaden. För ett företag spelar det här ingen roll, men för en människa som har en visstidsanställning är det svårt att betala de höga hyrorna som andrahandsmarknaden erbjuder.”

I brist på lediga hyresrätter till rimligt pris i storstäder är det allt fler som ser bolån som ett sätt att få tillgång till önskat boende. Men varken Konsumentverkets beräkningar eller Swedbanks levnadskostnadsnorm för singelhus-håll skulle kunna få lån för att kunna köpa en bostad. En avtalsenlig lägsta lön överskrider både Konsumentverkets och Swedbanks levnadskostnadsnorm. Men räcker en sådan inkomst för att få ett lån till en bostad?

För att få reda på om en person som jobbar inom handeln eller inom restaurangbranschen och tjänar en avtalsenlig lägstalön skulle kunna få ett bolån kontaktades Swedbanks

49. ”Ny lag ger fler andrahandsbostäder”, Nyheter Sveriges Radio; 2013-04-08

50. ”Andrahandshyra i Stockholm 20 procent dyrare i år”, Fastighetstidningen, 2013-10-03

51. ”Hårda krav stoppar hundratusentals svenskar”, artikel i tidningen Hem och Hyra 2012-09-24

52. Kontaktad per telefon 2013-06-26

bolånerådgivare. Beskedet blev att en person som bor i ett singelhushåll, som tjänar 22 000 kronor i månaden och har en tillsvidareanställning kan få beviljat ett bolån på högst 80 000 kronor. Har du ett barn och har samma inkomst får du låna högst 40 000 kronor. Detta förutsätter att personen i fråga har sparat minst 15 000 kronor.

En sökning på mäklarsajten hemnet.se visar att en bostadsrätt som kostar 80 000 kronor endast finns i mindre städer där färre än 100 000 personer bor.

Sambandet mellan anställningsvillkor och boende

Varken bostadspolitiken eller bostadsbolagens och bankernas krav på stabila anställningsformer matchar de alltmer flexibla anställningsförhållanden som råder på arbetsmarknaden. SCB:s arbetskraftsundersökning visar dessutom att det blir allt fler som får otrygga anställningar. Antalet tidsbegränsat anställda uppgick i juli 2013 till 896 000, vilket motsvarar en ökning med 50 000, varav merparten utgjordes av personer i åldern 25 till 54 år. En person med tillfällig anställning har svårare att få en bostad oavsett boendeform.

Hyresgästföreningens tidning Hem och hyra har granskat 339 hyresvärdars krav för att få en bostad.⁵¹ Redovisningen visar bland annat att:

- 96 % tar kreditupplysning
- 77 % har ett visst mått på hur stor inkomst du ska ha, ofta tre gånger hyran.
- 30 % accepterar inte försörjningsstöd som inkomst
- 14 % kräver fast anställning
- 5 % accepterar inte a-kassa som inkomst

Tidningen skriver vidare att kraven påverkar möjligheterna till en bostad för den kvarts miljon hushåll som fick försörjningsstöd under förra året samt personer med tillfälliga anställningar.

Bolånerådgivare⁵² på Swedbank svarar att fast anställning inte är ett formellt krav för att få bolån. Däremot måste låntagaren bevisa att pengar kommer att komma in

alternativt att det finns besparingar eller att föräldrarnas hus går att pantsätta så att låntagaren kan klara en räntekostnad på åtta procent. Med andra ord krävs att den person som ansöker om bolån och är utan en fast anställning antingen själv har sparat pengar eller har föräldrar som kan bistå ekonomiskt. I annat fall är det fortfarande svårt att få bolån utan en fast anställning med bra lön.

Ett anständigt liv med dagens arbetsmarknad

Höga arbetslöshetssiffror har varit en viktig bidragande faktor till att andelen med otrygga anställningar ökat. Den höga ungdomsarbetslösheten har fått arbetsgivarna och även borgerliga politiska partier att påtala höga ingångslöner som skäl till att unga är utan jobb. Centerns och Folkpartiets samt Anders Borgs förslag till lösning har varit att sänka arbetsgivaravgifterna för unga samt påtala hur viktigt de anser det är att unga och nya på arbetsmarknaden ska vara billiga för att de ska kunna få en anställning. Det är dock inte bara lägre löner för unga som har varit kravet från arbetsgivarna utan även mer så kallad flexibilitet i anställningsformer. Mer flexibla anställningsformer påverkar möjligheten för personer med de lägsta lönerna att leva ett anständigt liv på flera sätt. Det kanske viktigaste är att inkomsten blir mer otrygg, och att det därför krävs att en har möjlighet att lägga undan pengar för att klara glapp mellan olika jobb eller uppdrag, en plötslig sänkning av arbetstiden eller andra förändringar i ett allt mer flexibelt arbetsliv.

Det ska vara enklare att göra sig av med personal och kostnader. Statistiken visar siffror över hur alltfler tillsvidareanställningar och heltidsjobb förvandlas till mer flexibla anställningar som ska gynna arbetsgivare.

De senaste två decennierna har visstidsanställningar, vikariat och säsongsanställningar ökat från 9 procent till cirka 14,5 procent. År 2011 hade 334 000 arbetare tidsbegränsade anställningar, vilket utgjorde 19 procent av samtliga anställda arbetare. Bland tjänstemännen hade 235 700, eller 12 procent, en tidsbegränsad anställning. Bland LO-förbunden har Hotell- och restaurangfacket högst andel tidsbegränsat anställda medlemmar, 16 procent. På delad andra plats kommer Handels och Transport med vardera

12 procent medlemmar med tidsbegränsade anställningar följt av Livs och Kommunal med elva procent vardera.

De tidsbegränsade anställningarna fortsätter också att öka. Antalet tidsbegränsat anställda är 697 000, vilket motsvarar en ökning med 51 000 jämfört med september 2012.⁵³

53. SCB:s
arbetskraftsundersökning
kvartal tre 2013

Tidsbegränsade anställningar förekommer i flera olika former och kan vara olika långa. Allt från några timmar till två år är tillåtet enligt lag. Det blir dock mer och mer vanligt att fler staplar olika tidsbegränsade anställningar på varandra och att det tar lång tid innan en tillfällig anställning leder till tillsvidareanställning. En visstidsanställning leder heller inte alltid till en fast anställning hos samma arbetsgivare. Enligt TCO har 65 000 personer varit visstidsanställda hos samma arbetsgivare i längre än fem år.⁵⁴

54. "65 000 har varit
visstidsanställda hos
samma arbetsgivare i
fem år", TCO-tidningen,
2013-08-16

Både Hotell- och restaurangfacket och Handels vittnar om att det oftast är de tillfälliga anställningarna som erbjuder lägsta löneivån. Dessutom är problemet med den växande andelen tillfälliga anställningar att de är oftast deltid.

Samtidigt som anställningsformerna blir alltmer flexibla skapas många nya arbetstillfällen i små företag utan kollektivavtal. År 2010 saknade hela 58 procent av företag med upp till 49 anställda kollektivavtal.⁵⁵ År 2005 låg andelen på närmare hälften. En uppskattning ger att nästan en halv miljon individer är anställda i ett företag utan kollektivavtal. Allt fler unga och nya på arbetsmarknaden drabbas av att arbetsplatser saknar kollektivavtal. De får exempelvis inte ut överenskommen lön, får ingen lön alls eller jobbet måste avbrytas eftersom det visat sig att det varit tidsbegränsat. Att arbeta på en arbetsplats som inte har tecknat kollektivavtal innebär dessutom att den anställde saknar tjänstepension samt försäkringsskydd vid skada och sjukdom.⁵⁶ Dessutom är den fackliga organisationsgraden lägre bland personer med tillfälliga anställningar vilket ökar deras utsatthet än mer.

55. "Tjänstepensionerna
i framtiden – betydelse,
omfattning och trender",
AMF, 2013

56. "Tjänstepensionerna
i framtiden – betydelse,
omfattning och trender",
AMF, 2013

ANALYS: KONSEKVENSER AV SÄNKTA INGÅNGSLÖNER

Vad krävs för att kunna leva ett anständigt liv i Sverige i dag? I den här rapporten riktar vi fokus på de som jobbar heltid och tjänar motsvarande en ingångslön inom två branscher: handeln och restaurangbranschen. Vad skulle hända med dessa personers möjligheter att leva ett anständigt liv om ingångslönerna sänktes med 25 procent?

I det här avsnittet presenterar vi kalkyler för tre typer av hushåll: ett hushåll med en ensamstående kvinna, ett hushåll med en ensamstående kvinna med ett barn, och ett hushåll med två samboende med två barn. Inkomsten i alla tre fallen är motsvarande en ingångslön för heltidsarbete i restaurangbranschen eller detaljhandeln plus bidrag som underhållsstöd, bostadsbidrag och barnbidrag. Utgifterna är beräknade utifrån två normer: den första är Konsumentverkets rekommendation av rimliga utgifter för dessa tre typer av hushåll, och den andra är Socialstyrelsens riksnorm.

På detta sätt får vi två linjer: en undre och en övre. Under den undre linjen finns de som har så låga inkomster att samhället anser att de måste ha försörjningsstöd för att kunna leva ett anständigt liv. Under den övre linjen finns de som inte har råd med de utgifter som Konsumentverket anser är rimliga. Se illustration nedan.

Hushåll som befinner sig över den här gränsen har tillräckligt med inkomster för att leva ett anständigt liv

Konsumentverkets beräkningar för utgifter per månad i SEK ca 12 500 till ca 16 250 brutto

Hushåll som befinner sig här har för små inkomster för att ha råd med det som Konsumentverket anser är rimligt, men för stora inkomster för att vara berättigade till försörjningsstöd. Hushåll i den här gruppen är ofta på gränsen till att det – rent ekonomiskt – ska löna sig att arbeta.

Disponibel inkomst i SEK för att vara berättigad till försörjningsstöd, ca 10 000 kronor brutto

Hushåll som befinner sig under den här gränsen har rätt att få försörjningsstöd

Vid vilken månadslön hamnar en heltidsarbetande person under gränsen för vad som krävs för att leva ett anständigt liv? Vad händer om ingångslönerna sänks med 25 procent? Vad händer för en heltidsarbetande person i ett ensamhushåll? För två personer som bor ihop? För en ensamstående med ett barn? I följande avsnitt försöker vi svara på dessa frågor.

Budgetkalkyl – går det ihop?

Om siffrorna

Kostnadskalkylerna är framtagna med hjälp av Konsumentverkets mall för budgetkalkyler.⁵⁷

Kalkylen utgår från tre olika hushållstyper i Stockholms stad. Det innebär att inkomstskatten är 31,3 procent. Kostnader för kollektivtrafiken är hämtade utifrån dagsaktuell belopp, det vill säga 800 kronor för ett månadskort. Fackavgift och a-kasseavgifter är hämtade från vad det faktiskt kostar hos HRF och Handels för given inkomst.

Driftkostnaderna är baserade på Swedbanks beräkningar för levnadskostnader. Swedbank räknar med elförbrukning per månad, vilket är 300 kronor för ensamhushåll.⁵⁸

I Konsumentverkets beräkningar för lunch ingår inte lunch fem dagar per vecka i beloppet. Beloppet bygger på en näringsberäknad matsedel med vanliga rätter som innehåller både råvaror och halvfabrikat. Lättöl, godis, läsk och snacks ingår, men i endast i en mycket begränsad omfattning.

Konsumentverket har beräknat att lunch på stan kostar 1 600 kronor i månaden vilket innebär att en lunch kostar 80 kronor. Detta belopp är något lägre än det som lunchprisindex för 2013⁵⁹ visar. Enligt Gastrogate som har gjort undersökningen kostar en lunch i Stockholm i genomsnitt 83,50 kronor.

Det är rimligt att utgå från att den ensamstående samt ensamstående med barn äter lunch på stan fem dagar i veckan. Gällande paren så är beloppet halverat då en familj med två barn kan tänkas oftare ha matrester som de kan ta

57. Budgetkalkylen finns att tillgå här: <http://www.Konsumentverket.se/vara-omraden/privatekonomi/budget/budgetkalkylen/> Kalkylens olika poster förklaras närmare av Konsumentverket. Dessa förklaringar finns som bilaga längst bak i rapporten.

58. "Fickekonomen 2013, När du vill veta din ekonomi", Swedbank/Institutet för privatekonomi

59. Pressmeddelande från Gastrogate på sajten myNEWSdesk 2013-10-02

med sig till jobbet i stället för att äta lunch på lunchrestaurang.

Andra siffror som varken Konsumentverket eller Swedbank har med i sina kalkyler är lite extra pengar till sådant som födelsedagspresenter, julklappar och andra presenter, fika på stan, konsertbesök eller lördagsgodis. Beloppen ser olika ut för olika hushåll beroende på behov och går att läsa i kalkylerna. Det rör sig om några hundralappar för respektive post.

Förskoleavgiften har räknats ut enligt Stockholms stads kalkyl. I Stockholms stad beräknas förskoleavgiften utifrån hushållets avgiftsgrundande månadsinkomst. Avgiften är tre procent av inkomsten för det första barnet. Dock högst 1 260 kr/månad. För andra barnet är förskoleavgiften 2 procent av inkomsten eller max 840 kr/månad.

Beloppet för bostadsbidrag har räknats ut baserat på Försäkringskassans sida för preliminär beräkning av bostadsbidrag.⁶⁰

Gällande hushåll med ensamstående föräldrar har vi utgått från att det inte finns någon annan förälder än den som barnet bor ihop med. Hushållet får därför underhållsstöd på ett fast belopp i månaden.

Hemförsäkring ingår i både Handels och HRF:s medlemsavgift och har därför inte tagits med som enskild utgift.

Allt ingår inte i kalkylen

Ett hushåll behöver oftast mer än det som ingår i kalkylerna nedan. Exempel på saker som inte ingår är inköpskostnader för möbler, husgeråd, tv, dator, frys, diskmaskin och tvättmaskin, semester, besöka vänner eller släkt i andra städer, barnförsäkring, olycksfallsförsäkring, pensionsförsäkring, träningskort på gym, inköp av bil eller bilkostnader. Besparing eller pengar till buffert är inte heller med i kalkylen. I kalkylerna har vi inte heller räknat med att någon måste betala tillbaka på ett studielån. Och trots den bistra bostadsmarknaden gör vi antagandet att de låginkomsttagare vi studerar bor i förstahandshyrda lägenheter.

60. "Här kan du räkna ut ditt preliminära bostadsbidrag": <https://gate1.forsakringskassan.se/bob/sjalvbetjaning/pbbp/familjUppgifterIn.do#starw>

Hotell och restaurang

Hushåll 1: Ensamstående

Sara är 26 år och bor i Stockholm. Hon är tillsvidareanställd som servitris på Restaurang Glöden och arbetar heltid. Hennes lön är 20 499 kronor i månaden vilket är nivån på den minimilön som anges i Hotell- och restaurangföretagarnas kollektivavtal för personer över 20 år utan yrkesvana. Så här ser hennes hushållsbudget ut enligt Konsumentverkets budgetkalkyl:

Konsumentverket · KO		Sara	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	20 499 kr		
Skatt	4 326 kr		
Nettoinkomst			16 174 kr
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	25 kr		
Avgift	4 900 kr		
Månadskostnad, huvudbostad			4 925 kr
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Medier	940 kr	Lunchkostnader	1 600 kr
A-kassa och fackavgift	718 kr	Livsmedel	1 370 kr
		Kollektivresor	800 kr
		Fritid/lek	620 kr
		Kläder och skor	600 kr
		Personlig hygien	510 kr
		uteliv	500 kr
		Hemutrustning	390 kr
		Läkare, tandläkare, medicin	200 kr
		Presenter	200 kr
		Mobiltelefon	180 kr
		Förbrukningsvaror	100 kr
Summa övriga kostnader			8 728 kr
Överskott			2 521 kr

Enligt den här beräkningen sparar Sara inte några pengar alls. Det finns inte heller några utgifter för att betala tillbaka studielån eller bostadslån. Kalkylen är baserad på att Sara har en hyresrätt med en rimlig månadshyra. Om hon skulle bo i en andrahandslägenhet eller i nyproduktion skulle boendekostnaderna vara betydligt högre.

Om Saras lön skulle sänkas med 25 procent skulle budgetkalkylen se ut så här:

Konsumentverket · KO		Sara	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	15 374 kr		
Skatt	2 907 kr		
Nettoinkomst		12 467 kr	
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	25 kr		
Avgift	4 900 kr		
Månadskostnad, huvudbostad		4 925 kr	
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Medier	940 kr	Lunchkostnader	1 600 kr
A-kassa och fackavgift	718 kr	Livsmedel	1 370 kr
		Kollektivresor	800 kr
		Fritid/lek	620 kr
		Kläder och skor	600 kr
		Personlig hygien	510 kr
		uteliv	500 kr
		Hemutrustning	390 kr
		Läkare, tandläkare, medicin	200 kr
		Presenter	200 kr
		Mobiltelefon	180 kr
		Förbrukningsvaror	100 kr
Summa övriga kostnader		8 728 kr	
Underskott		- 1 186 kr	

En sänkning med 25 procent leder till att Sara har 12 467 kronor att leva på i månaden. Att lönen sänks med 25 procent har ingen betydelse för Saras utgifter eller möjlighet att få bostadsbidrag. Enligt en beräkning på Försäkringskassans hemsida är Sara inte berättigad till bostadsbidrag då hon även med en sänkt lön tjänar över 86 720 kronor per år.

Hon måste fortfarande betala samma belopp för hyra, mat, försäkring, telefon, hygienartiklar och kollektivresor. En sänkning med 25 procent skulle leda till att Saras budget visar minus och att Sara går back varje månad med 1 013 kronor.

61. Se bilaga 2 för SCBs beräkningar av andra genomsnittshyror i landet

Hushåll 2: Ensamstående med ett barn

Sara är samma person med samma förutsättningar och lön som föregående kalkyl. Skillnaden här är att Sara har ett barn, Malte, som är två år gammal samt att Sara nu flyttat till en trea på 65 kvadratmeter. Enligt statistik från SCB är genomsnittshyran 6 243 för en trea i Stockholm.⁶¹ I posten för inkomster ingår utöver lönen på 20 499 även bostadsbidrag på 1 100 kronor, barnbidrag 1 050 kronor och underhållsstöd på 1 273 kronor.

Till utgifterna har även lagts till kostnader för förskola för Malte. Tre procent av Saras inkomst är 615 kronor i månaden.

Konsumentverket · KO		Sara	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	23 922 kr		
Skatt	4 326 kr		
Nettoinkomst		19 597 kr	
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	32 kr		
Avgift	6 243 kr		
Månadskostnad, huvudbostad		6 275 kr	
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Medier	960 kr	Livsmedel	1 950 kr
A-kassa och fackavgift	718 kr	Lunchkostnader	1 600 kr
Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag	615 kr	Kläder och skor	1 040 kr
		Personlig hygien	930 kr
		Kollektivresor	800 kr
		Fritid/lek	790 kr
		Hemutrustning	480 kr
		Läkare, tandläkare, medicin	200 kr
		Mobiltelefon	180 kr
		present barnkalas	150 kr
		Förbrukningsvaror	140 kr
		lördagsgodis	100 kr
Summa övriga kostnader		10 653 kr	
Överskott		2 669 kr	

Med en bruttolön på 20 499 kronor samt barnbidrag, bostadsbidrag och underhållsstöd har Sara och Malte 19 597 kronor i månaden att leva på. Enligt den här kalkylen får Sara och Malte 2 777 kronor över i månaden efter att ha betalat det nödvändigaste.

Summan av alla bidrag som Sara och Malte får i månaden är 3 423 kronor. Utan bidragen skulle hennes budget hamna på minus 646 kronor i månaden.

I kalkylen har vi inte med andra försäkringar än hemförsäkring. Sara har inte heller lagt undan något i en buffert eller för att göra något på semestern eller för att resa och hälsa på släkt eller vänner. Hon har heller inget studielån eller bostadslån att betala tillbaka.

Om Saras lön skulle vara 25 procent lägre skulle Sara och Maltes budgetkalkyl ser ut på följande sätt:

Konsumentverket · KO		Sara	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	19 797 kr		
Skatt	2 907 kr		
Nettoinkomst		16 890 kr	
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	32 kr		
Avgift	6 243 kr		
Månadskostnad, huvudbostad		6 275 kr	
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Medier	960 kr	Livsmedel	1 950 kr
A-kassa och fackavgift	718 kr	Lunchkostnader	1 600 kr
Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag	461 kr	Kläder och skor	1 040 kr
		Personlig hygien	930 kr
		Kollektivresor	800 kr
		Fritid/lek	790 kr
		Hemutrustning	480 kr
		Läkare, tandläkare, medicin	200 kr
		Mobiltelefon	180 kr
		present barnkalas	150 kr
		Förbrukningsvaror	140 kr
		lördagsgodis	100 kr
Summa övriga kostnader			10 499 kr
Överskott			116 kr

En sänkning med 25 procent skulle leda till att Sara fick 15 374 i lön i månaden och Malte och Sara skulle ha 16 890 kronor i månaden att leva på.

Det skulle bidra till att deras bostadsbidrag höjdes till 2 100 kronor och att hennes kostnad för barnomsorg sänktes till 461 kronor. Övriga kostnader förblir desamma.

Totalt skulle deras behov av bidrag hamna på 4 423 kronor i månaden.

Men 25 procent lägre lön kommer Sara och Malte att knappt att klara sig på en lön. Enligt budgetkalkylen kommer de att ha 224 över varje månad. De har ingen besparing, ingen barnolycksfallsförsäkring och inget utrymme för akuta utgifter.

Hushåll 3: Samboende med två barn

I hushållstyp 3 är Sara tillsammans med Martin som hon har träffat på jobbet. De har två barn tillsammans. Noor och Greta är två och fyra år gamla. De bor alla i Stockholm i en relativt trång lägenhet på 65 kvm. Sara tjänar som förut 20 499. Martin har precis fått jobb på restaurang och han kommer att få relevant utbildning på arbetsplatsen för att kunna jobba som kock. Enligt det aktuella Riksavtalet mellan Visita och HRF:s minimilönenivå är han då berättigad till 19 264. I deras inkomst räknas också barnbidrag för båda barnen.

Konsumentverket · KO		Sara Martin	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	41 963 kr		
Skatt	8 310 kr		
Nettoinkomst		33 653 kr	
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	45 kr		
Avgift	6 243 kr		
Månadskostnad, huvudbostad		6 288 kr	
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag	2 100 kr	Livsmedel	4 330 kr
A-kassa och fackavgift	1 436 kr	Kläder och skor	2 140 kr
Medier	1 000 kr	Lunchkostnader	1 900 kr
		Fritid/lek	1 800 kr
		Kollektivresor	1 600 kr
		Personlig hygien	1 420 kr
		Hemutrustning	650 kr
		Mobiltelefon	360 kr
		Förbrukningsvaror	260 kr
		Läkare, tandläkare, medicin	200 kr
		present barnkalas	200 kr
		lördagsgodis	150 kr
Summa övriga kostnader			19 546 kr
Överskott			7 819 kr

Sara och Martin betalar maxtaxa, 2 100 kronor för barnomsorg enligt Stockholms stads regler. Barnbidraget för båda barnen är 2 200 kr per månad.

Med löner kring 20 000 kronor per månad lyckas Sara och Martin få ett överskott på 7 542 kronor per månad enligt kalkylen. Det ger dem möjlighet att spara pengar, vara beredda på oförutsedda utgifter, köpa barnolycksfallsförsäkring och kanske också unna sig en semester någon gång vartannat år.

Om Sara och Martin skulle tjäna 25 procent mindre i månaden skulle deras budgetkalkyl se ut på följande sätt:

Konsumentverket · KO		Sara Martin	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	32 022 kr		
Skatt	5 559 kr		
Nettoinkomst			26 463 kr
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	45 kr		
Avgift	6 243 kr		
Månadskostnad, huvudbostad			6 288 kr
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag	1 490 kr	Livsmedel	4 330 kr
A-kassa och fackavgift	1 436 kr	Kläder och skor	2 140 kr
Medier	1 000 kr	Lunchkostnader	1 900 kr
		Fritid/lek	1 800 kr
		Kollektivresor	1 600 kr
		Personlig hygien	1 420 kr
		Hemutrustning	650 kr
		Mobiltelefon	360 kr
		Förbrukningsvaror	260 kr
		Läkare, tandläkare, medicin	200 kr
		present barnkalas	200 kr
		lördagsgodis	150 kr
Summa övriga kostnader			18 936 kr
Överskott			1 239 kr

En lägre inkomst bidrar till lägre förskoleavgift för barnen. Nu betalar Sara och Martin 1 490 kronor i månaden. I övrigt är utgifterna desamma men Martin och Saras överskott har sänkts med 6 603 kronor. De har inga besparingar och betalar inga andra försäkringar än a-kasseavgiften och har ingen buffert för oförutsedda utgifter.

Handeln

Hushåll 1: Ensamstående

Cecilia har börjat jobba i en klädesbutik och får en ingångslön som motsvarar detaljhandelsavtalets minimilön för en vuxen arbetare utan branschvana och som är 19 år och över, det vill säga 18 770 kronor i månaden för heltidsarbete.

Konsumentverket · KO

Cecilia

Inkomster och skatt

Bruttoinkomst	18 770 kr
Skatt	3 848 kr

Nettoinkomst 14 922 kr

Boende

Huvudbostad	
Driftkostnad	25 kr
Avgift	4 900 kr

Månadskostnad, huvudbostad 4 925 kr

Övrigt

Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Medier	940 kr	Lunchkostnader	1 600 kr
A-kassa och fackavgift	610 kr	Livsmedel	1 370 kr
		Kollektivresor	800 kr
		Fritid/lek	620 kr
		Kläder och skor	600 kr
		Personlig hygien uteliv	510 kr
		Hemutrustning	390 kr
		Presenter	200 kr
		Mobiltelefon	180 kr
		Förbrukningsvaror	100 kr

Summa övriga kostnader 8 420 kr

Överskott 1 577 kr

Kalkylen visar att Cecilia har möjlighet att lägga undan lite pengar till en buffert då hon får 1 577 kr över varje månad. Hon är inte berättigad till bostadsbidrag. Om Cecilia lyckas hålla sig till den här kalkylen och inte behöver gå till läkaren, har för många oförutsedda utgifter eller gör några impulsköp så kan hon precis klara sig varje månad.

Om Cecilias lön skulle sänkas med 25 procent skulle hennes levnadskalkyl se ut på följande sätt:

Konsumentverket · KO		Cecilia	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	14 077 kr		
Skatt	2 550 kr		
Nettoinkomst			11 527 kr
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	25 kr		
Avgift	4 900 kr		
Månadskostnad, huvudbostad			4 925 kr
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Medier	940 kr	Lunchkostnader	1 600 kr
A-kassa och fackavgift	610 kr	Livsmedel	1 370 kr
		Kollektivresor	800 kr
		Fritid/lek	620 kr
		Kläder och skor	600 kr
		Personlig hygien	510 kr
		uteliv	500 kr
		Hemutrustning	390 kr
		Presenter	200 kr
		Mobiltelefon	180 kr
		Förbrukningsvaror	100 kr
Summa övriga kostnader			8 420 kr
Underskott			- 1 818 kr

En sänkning med 25 procent skulle leda till att Cecilias lön hamnar på 14 077 kronor i månaden. Cecilia skulle gå back med 1 818 kronor per månad. Cecilia har fortfarande inte rätt till bostadsbidrag. Med en sänkning kan inte Cecilia spara några pengar och skulle bli tvungen att arbeta extra på något annat jobb för att få sin ekonomi att gå runt.

Hushåll 2: Ensamstående med ett barn

Cecilia har en dotter, Elisa, som är två år. Cecilia tjänar 18 770 enligt detaljhandelsavtalets lägsta lön för vuxna personer över 19 år. De bor i en hyresrätt på 65 kvm.

Konsumentverket · KO		Cecilia	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	22 493 kr		
Skatt	3 848 kr		
Nettoinkomst			18 645 kr
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	32 kr		
Avgift	6 243 kr		
Månadskostnad, huvudbostad			6 275 kr
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Medier	960 kr	Livsmedel	1 950 kr
A-kassa och fackavgift	610 kr	Lunchkostnader	1 600 kr
Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag	563 kr	Kläder och skor	1 040 kr
		Personlig hygien	930 kr
		Kollektivresor	800 kr
		Fritid/lek	790 kr
		Hemutrustning	480 kr
		Läkare, tandläkare, medicin	200 kr
		Mobiltelefon	180 kr
		presenter barnkalas	150 kr
		Förbrukningsvaror	140 kr
		Lördagsgodis	100 kr
Summa övriga kostnader			10 493 kr
Överskott			1 877 kr

Cecilia får barnbidrag på 1 050 i månaden och betalar 563 kronor i förskoleavgift. Cecilias låga inkomst gör att hon är berättigad till bostadsbidrag på 1 400 kronor i månaden. Då Elisas pappa inte betalar underhållsbidrag får Elisa och Cecilia 1 273 kronor i månaden i underhållsstöd.

Tack vare bostadsbidrag, barnbidrag och underhållsstöd, som tillsammans uppgår till 3 723 kronor, slipper de hamna på minus i budgeten.

Cecilia och Elisa kommer att ha 1 877 kronor över i månaden till andra kostnader som inte finns med här. Det kan vara allt från att besöka släkt eller vänner i andra städer till en buffert för oförutsedda händelser. Denna budget går

alltså ihop så länge Cecilia och Elisa håller sig till det absolut nödvändigaste och inte har någon besparing.

En sänkning av Cecilias lön med 25 procent skulle leda till följande kalkyl:

Konsumentverket · KO		Cecilia	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	18 700 kr		
Skatt	2 550 kr		
Nettoinkomst		16 150 kr	
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	32 kr		
Avgift	6 243 kr		
Månadskostnad, huvudbostad		6 275 kr	
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Medier	960 kr	Livsmedel	1 950 kr
A-kassa och fackavgift	610 kr	Lunchkostnader	1 600 kr
Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag	422 kr	Kläder och skor	1 040 kr
		Personlig hygien	930 kr
		Kollektivresor	800 kr
		Fritid/lek	790 kr
		Hemutrustning	480 kr
		Läkare, tandläkare, medicin	200 kr
		Mobiltelefon	180 kr
		presenter barnkalas	150 kr
		Förbrukningsvaror	140 kr
		Lördagsgodis	100 kr
Summa övriga kostnader		10 352 kr	
Underskott		- 476 kr	

Cecilia och Elisa är nu berättigade till ett högre belopp, 2 300 kronor, i bostadsbidrag. Lägre inkomst bidrar till lägre förskoleavgift som skulle hamna på 422 kronor.

En sänkning skulle leda till att Cecilias och Elis totala bidragssumma skulle öka med 900 kronor till 4 623 kronor.

Trots bidragen skulle Cecilia och Elis ekonomi inte gå ihop. Trots att de saknar buffert skulle de dessutom gå back med 476 kronor i månaden.

Det är möjligt att Cecilia nu kan vara berättigad till försörjningsstöd trots att hon arbetar heltid.

Hushåll 3: Samboende med två barn

Cecilia är tillsammans med Rickard och de har två barn tillsammans som är två respektive fyra år gamla. Sara jobbar i butik och får samma ingångslön. Rickard jobbar på lagret och har en timlön enligt lägsta lönenivån för partihandelsavtalet för 2013 på 125,01 i timmen eller heltid 21 752 kronor. I följande beräkning ingår att en i paret äter luncher på stan hälften av arbetsdagarna och har med sig matlåda hemifrån andra hälften. Kostnaden för matlåda är enligt Konsumentverket 20 kronor per dag. Lunch på stan beräknas kosta 80 kronor per dag.

Konsumentverket · KO		Cecilia Rickard	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	42 722 kr		
Skatt	8 522 kr		
Nettoinkomst		34 200 kr	
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	45 kr		
Avgift	6 243 kr		
Månadskostnad, huvudbostad		6 288 kr	
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag	2 025 kr	Livsmedel	4 330 kr
A-kassa och fackavgift	1 199 kr	Kläder och skor	2 140 kr
Medier	1 000 kr	Lunchkostnader	1 900 kr
		Fritid/lek	1 800 kr
		Kollektivresor	1 600 kr
		Personlig hygien	1 420 kr
		Hemutrustning	650 kr
		Mobiltelefon	360 kr
		Förbrukningsvaror	260 kr
		Läkare, tandläkare, medicin	200 kr
		present barnkalas	200 kr
		lördagsgodis	150 kr
Summa övriga kostnader		19 234 kr	
Överskott		8 678 kr	

Rickard och Cecilia betalar maxavgift, 2 025 kronor, för barnens förskola. Barnbidraget för första barnet är 1 050 kronor och för andra barnet 1 150 kronor. Rickards fackför- enings- och a-kasseavgift är 634 kronor.

Med deras nuvarande lönenivåer kommer Cecilia och Rickard att få ett överskott på 8 678 kronor per månad.

De här pengarna gör att de till exempel kan köpa barnolycksfallsförsäkring, lägga undan pengar till pensionen eller lägga ihop till en buffert för att kunna unna sig en resa på semestern.

Om Cecilia och Rickard lön sänks med 25 procent skulle deras budgetkalkyl se ut på följande sätt:

Konsument verket • KO		Cecilia Rickard	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	32 591 kr		
Skatt	5 718 kr		
Nettoinkomst		26 873 kr	
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	45 kr		
Avgift	6 243 kr		
Månadskostnad, huvudbostad		6 288 kr	
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag	1 520 kr	Livsmedel	4 330 kr
A-kassa och fackavgift	1 199 kr	Kläder och skor	2 140 kr
Medier	1 000 kr	Lunchkostnader	1 900 kr
		Fritid/lek	1 800 kr
		Kollektivresor	1 600 kr
		Personlig hygien	1 420 kr
		Hemutrustning	650 kr
		Mobiltelefon	360 kr
		Förbrukningsvaror	260 kr
		Läkare, tandläkare, medicin	200 kr
		present barnkalas	200 kr
		lördagsgodis	150 kr
Summa övriga kostnader		18 729 kr	
Överskott		1 856 kr	

En sänkning med 25 procent skulle innebära en lön på 14 077 för Cecilia och 16 314 för Rickard. Avgiften för förskolan skulle sänkas och hamna på 912 kronor för första barnet och 608 för andra barnet. Deras totala budget skulle krympa med 6 822 kronor.

Cecilia och Rickard är, trots lönesänkningen, fortfarande inte berättigade till bostadsbidrag. Rickard och Cecilia har ingen buffert för oförutsedda utgifter som en familj på fyra personer bör ha. Att ha enbart 1856 kronor i månaden kvar när alla nödvändiga utgifter är betalda är inte en rimlig nivå på överskott för allt det som inte ingår i den här kalkylen.

Förmodligen kommer Cecilia och Rickard att behöva ta ytterligare ett jobb för att dryga ut hushållskassan. Med den här lönen är det dessutom möjligt att de kvalificerar sig för försörjningsstöd trots att båda jobbar heltid.

SLUTSATSER

Personer som har lön i nivå med lägstalöner har oftare visstidsanställningar och arbetar oftare deltid. Av den anledningen är det ganska optimistiskt att räkna på heltidslöner för hushållen. Samtidigt har vi inte räknat med att många som arbetar deltid försöker dryga ut lönen genom att arbeta på helger som ger ob-tillägg. Det finns i dag människor som jobbar heltid på lägstalönenivåer. Och avsett om de har lönen endast ett år eller längre är det viktigt att arbetsmarknaden erbjuder löner som går att leva på.

I kalkylerna kan vi se att Saras lön inom restaurangbranschen ger henne cirka 16 000 kronor netto. Med Konsumentverkets mått mätt är den lönen ganska skaplig att leva på. Samtidigt utgår Konsumentverket ifrån att det finns hyresrätter till skäliga hyror. Ett antagande som blir alltmer orimligt i större delen av landet. I dag är det ganska osannolikt att Sara eller Cecilia skulle kunna få en lägenhet på två rum och kök för 4 900 kronor och samtidigt bo med skäligt avstånd till arbetet. Har Sara eller Cecilia (endast) sina löner och ingen större buffert kan de snarare räkna med att de varken kan få förstahandskontrakt eller bostadslån. För att kunna ha en bostad som Sara eller Cecilia kan komma hem till och återhämta sig efter jobbet måste de ha antingen kontakter inom fastighetsvärlden eller föräldrar som kan bistå med referenser eller gå i borgen. Eller i bästa fall köpa en lägenhet till dem.

Skulle Saras eller Cecilias inkomst sänkas med 25 procent skulle de då hamna på det belopp som Konsumentverket anser vara en rimlig nivå att leva på, nämligen cirka 12 500 kr/månad. Om bostadssituationen är illa för den som tjänar 16 000 kronor netto så blir möjligheten att hitta en hyresvärd som är villig att hyra ut till ett rimligt pris inte större för den som tjänar mindre. Frågan är om Konsumentverkets beräkningar är rimliga i en tid av bostadsbrist.

Det är i dag allmänt känt att det är tufft att vara ensamstående förälder. Men en ensamstående förälder som går på lägstalönenivån och som i framtiden kanske behöver klara sig på 25 procent lägre lön kommer inte att klara sig ekonomiskt. Det kommer inte att löna sig att arbeta då inte ens ett heltidsjobb skulle få hushållskassan att gå ihop.

2 553 kronor eller 1 691 kronor mindre i månaden skulle leda till att Cecilia eller Sara med barn skulle leva utan buffert och vara bidragsberoende trots heltidsjobb. Fenomenet working poor skulle passa in på dessa hushåll. Alltså personer som jobbar heltid men ändå inte klarar av ekonomin. Ständiga rapporter om höga sjukfrånvarosiffror och utmattningssjukdomar för kvinnor vittnar om hur tufft personer som Sara eller Cecilia har det i dag.

Försäkringskassans siffror visar att var femte förälder är ensamstående. På nio år har antalet unga "fattiga" ensamstående föräldrar fördubblats. Under förra året hade 15 000 av dessa föräldrar, av vilka de flesta är kvinnor, under 60 procent av den svenska medianinkomsten att leva på. De levde alltså under fattigdomsgränsen enligt EU:s mått på relativ fattigdom.

Enligt en rapport som organisationen Makalösa föräldrar har tagit fram har Frälsningsarmén i Malmö hjälpt 80 ensamstående mammor regelbundet med matpaket. Även kyrkor på andra platser i Sverige har vittnat om att de har delat ut matpaket till ensamstående föräldrar. Hittills i år redovisar Kronofogden att 333 barn vräkts och 1 227 barn har hotats av vräkning.⁶² Med löner som inte går att leva på är det alltså inte bara mer bidrag som måste betalas ut, utan det behövs också mer insatser från frivillig- och välgörenhetsorganisationer.

För paren samt deras två barn kan det fungera relativt bra att leva på de lägstalönenivåer som de har. Däremot skulle en sänkning leda till att deras månadsöverskott skulle sjunka med cirka 7 000 kronor. En familj på fyra personer som inte klarar av att ha någon buffert lever minst sagt på gränsen till farligt. I beräkningar finns inte någon barnolycksfallsförsäkring och skulle det hända barnen något så kommer de att drabbas hårt ekonomiskt. Föräldrar som lever på ekonomiska minimigränser drabbas också oftare av stress och stressrelaterade sjukdomar som påverkar hela familjen.

Hushåll som precis klarar sin ekonomi med hjälp av lön och olika sorters bidrag men inte har någon buffert blir extra utsatta. Med ett a-kassesystem som gör att allt färre kvalificerar sig för ersättning om de skulle bli arbetslösa eller ett bostadsbidragssystem där alltfler blir återbetalningsskyldiga

62. Statistik hämtad från Kronofogdens hemsida "Avhysningar 2013" <http://www.kronofogden.se/20134.html>

finns all anledning att se över bidragssystemen men också vad olika myndigheter anser vara en skälig levnadsnivå.

Den som jobbar heltid ska inte behöva vara beroende av bidrag för att få ihop sin ekonomi. Därför är det viktigt att de lägsta lönerna i kollektivavtalen behåller en nivå så att de som är nya på arbetsmarknaden får möjlighet att känna på hur det är att jobba och försörja sig själv, helt utan någons hjälp. Höga lägstalöner borde därför fortsatt vara en viktig politisk fråga att driva för ansvarsfulla politiker och arbetsmarknadens parter.

Det är alltså tydligt i alla fallen att en sänkning med 25 procent kommer att ha allvarliga konsekvenser för de drabbade och för samhället i stort. Fler personer kommer att behöva olika bidrag för att kunna få ihop sin ekonomi och fler kommer att leva på fattigdomsgränsen. Det är inte heller särskilt anständigt att föreslå att människor ska behöva ha andra jobb vid sidan av sina heltidsjobb för att kunna få ihop sin ekonomi. Det går emot FN:s deklaration om mänskliga rättigheters artikel 25 som slår fast att: ”Var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande inklusive mat, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster ...”

REFERENSER

Amini, S, ”En väl fungerande bostadsmarknad”, Examensarbete, Lunds tekniska högskola, 2011

Barn och unga 2013, – utvecklingen av faktorer som påverkar hälsan och genomförda åtgärder, Statens Folkhälsoinstitut, Östersund, 2013

Berge, A, ”Hög lägstalön lönar sig – Lägstalönens betydelse för ett ekonomiskt och socialt hållbart samhälle”, Handelsanställdas förbund, 2013

Bostadsbidrag, ett rättvist bostadsstöd för barnen? – Långsiktiga effekter av 1990-talets besparingar, Boverket, 2006

Ekonomiskt bistånd årsstatistik, Socialstyrelsen, 2012

”Fickekonomen 2013, När du vill veta din ekonomi”, Swedbank/Institutet för privatekonomi

Jangenäs, B och Svenningsson, L, *En solidarisk och allmän arbetslöshetsförsäkring ett reformförslag*, rapport, arbetarrörelsens tankesmedja, nr 29/2011

Halleröd, B, ”Forskning om fattigdom, relativ deprivation och social exkludering – Begrepp och metoder”, i SCB: *Välfärd och ojämlikhet i 20-årsperspektiv 1975–1995*.

Hälsa på lika villkor – Andra steget mot nationella folkhälsomål. Delbetänkande från Nationella folkhälsokommittén. Stockholm, Fritzes, 1999. SOU 1999:137.

Kartläggning om skälig levnadsnivå, Överensstämmelse mellan SOSFS 2003:5 och kommunernas styrdokument för ekonomiskt bistånd, Socialstyrelsen, 2012

Kollektivavtalen och ungdomarnas faktiska begynnelselöner, Forslund A, Hensvik L, Nordström, O, Westerberg, S A, IFAU Rapport 2012:19

”Lägesbeskrivning av arbetslöshetsförsäkringen våren 2012”, Arbetslöshetskassornas samorganisation

OECD Employment Outlook, Chapter 7, "Reassessing the Role of Policies and Institutions for Labour Market Performance: A Quantitative Analysis", OECD, 2006

"Tjänstepensionerna i framtiden – betydelse, omfattning och trender", AMF, 2013

Översyn av riksnormen, Socialstyrelsen 2007

Artiklar:

Jenny von Bahr J, "Timbro: Sänkta lägstalöner ger jobb", DN ekonomi, 2011-05-30
<http://www.dn.se/ekonomi/timbro-sankta-lagstaloner-ger-jobb>

Veckans affärer, "Borg ifrågasätter kommunlöner", 2011-03-30
<http://www.va.se/nyheter/borg-ifragasatter-kommunloner-85985>

Björklund J, Löfstrand P, "Lägre ingångslön ger fler unga chansen", debattartikel i Östersundsposten, 2012-04-30
<http://op.se/opinion/debatt/1.4660777-lagre-ingangslon-ger-fler-unga-chansen>

"Centern vill sänka ingångslöner", SvD Nyheter, 2012-03-22 http://www.svd.se/nyheter/inrikes/centern-vill-sanka-ingangsloner_6943323.svd

Svenska Dagbladet, "Faktakoll: Rött ljus till Annie Lööf"
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/faktakollen-rott-ljus-for-annie-loof_6958627.svd 2012-03-28

Svenskt Näringsliv, "Lägre löner kan öppna dörren för fler jobb" http://www.svensktnaringsliv.se/fragor/almedalen2013/lagre-loner-kan-oppna-dorren-for-fler-jobb_197008.html

"Socialdemokrater satsar på studentjobb" <http://www.svt.se/nyheter/sverige/socialdemokrater-vill-satsa-pa-studentjobb>, SVT 2013-09-02

Hotell- och restaurangfackets ordförande Ella Niia till Hotellrevyn <http://www.hotellrevyn.se/lagre-ingangsloner-leder-till-laglonetrask#.UkrGsYJvUk> 2013-04-03

Aftonbladet debatt, Jonas Milton: "Fryst lägstalön ger jobb åt fler" <http://www.aftonbladet.se/debatt/debattammen/samhalle/article13010805.ab> 2011-05-11

"Lägre ingångslön ger fler unga chansen" <http://www.folkpartiet.se/vara-politiker/ledamoter-av-riksdagen/nina-larsson/debattartiklar/lagre-ingangslon-ger-fler-unga-chansen/> Nya Wermlands-Tidningen 2012-05-03

SVT nyheter, "Sänkta ingångslöner: 'Snudd på oseriöst'" <http://www.svt.se/nyheter/sverige/sankta-ingangsloner-snudd-pa-oseriest> 22 mars 2012 - 21:55

Artikel i SvD http://www.svd.se/nyheter/inrikes/faktakollen-gront-ljus-for-reinfeldt-om-forsorjningsstod_6894779.svd, 2012-03-02

Magnus Andersson, "Låt unga jobba för lägre löner" <http://www.aftonbladet.se/debatt/article12282206.ab> Aftonbladet debatt, 2010-04-20

Wreder J, "Sänkta lägstalöner blir stridsfråga i avtalsrörelsen", Arbetet, 2011-07-04

Blogg:

Zettergren G, chefsekonom TCO, "Sänkta ingångslöner och ungdomsarbetslösheten" <http://www.utredarna.nu/goranzettergren/2011/09/27/sankta-ingangsloner-och-ungdomsarbetslosheten>

Budgetkalkylen

Hushållet

Här fyller du i uppgifter om ditt hushåll, till exempel hur många som bor i hushållet, samt deras ålder. Beräkningar på andra blad i kalkylen kan förändras beroende på de uppgifter som fylls i här. Klicka på frågetecknen för att få mer information om de olika posterna.

Kommun

Antal vuxna

Förnamn

Kön

Födelseår

Betalar kyrko-/sammansavgift

Kommunalskatt

Antal barn i hushållet

LÄNK TIPS

Inkomster

Här fyller du i dina inkomster före skatt.

LÄNK TIPS

Ange inkomster per månad

Lön (kr/mån)

Förmåner (kr/mån)

Arbetslöshetsersättning (kr/mån)

Pension (kr/mån)

Sjuk-/föräldrapenning (kr/mån)

Sjuk-/aktivitetsersättning (kr/mån)

Bostadsbidrag (kr/mån)

Studiestöd (kr/mån)

Övriga skattefria inkomster (kr/mån)

Ange inkomster per år

Kapitalinkomster (kr/år)

Underlag uppskovsbelopp (kr)

Inkomst o kr/mån

- Skatt o kr/mån
- Boende o kr/mån
- Bil o kr/mån
- Övrigt o kr/mån
- Överskott o kr/mån

Övrigt

Här fyller du i hushållets övriga kostnader. Klicka på knappen "Hämta budgetsiffror" så får du automatiskt Konsumentverkets schablonvärden för vissa poster. Du kan ändra schablonvärdena om ditt hushåll har andra kostnader än de som föreslås.

LÄNK TIPS

HÄMTA BUDGETSIFFROR

Rörliga kostnader

Livsmedel (kr/mån)

Lunchkostnader (kr/mån)

Kläder och skor (kr/mån)

Fritid/lek (kr/mån)

Mobiltelefon (kr/mån)

Personlig hygien (kr/mån)

Förbrukningsvaror (kr/mån)

Hemutrustning (kr/mån)

Kollektivresor (kr/mån)

Läkare, tandläkare, medicin (kr/mån)

Inkomst o kr/mån

- Skatt o kr/mån
- Boende o kr/mån
- Bil o kr/mån
- Övrigt o kr/mån
- Överskott o kr/mån

Läkare, tandläkare, medicin (kr/mån)

Sparande (kr/mån)

Andra kostnader (kr/mån)

Fasta kostnader

Hemförsäkring (kr/mån)

Övriga försäkringar (kr/mån)

Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag (kr/mån)

A-kassa och fackavgift (kr/mån)

Medier (kr/mån)

Återbetalning CSN-lån (kr/mån)

Övriga lån

UPPDATERA FÖREGÅENDE NÄSTA

Budgetkalkylen

Hushållet Inkomster Boende Bil Övrigt Resultat

Boende

Här fyller du i uppgifter om ditt boende. Om du har fritidshus eller annat övrigt boende anger du uppgifterna under Övrig bostad.

LÄNK TIPS

Huvudbostad Hyresrätt ▾

Hyra (kr/mån)

Driftkostnader (kr/år) >>

Övrig bostad Väj boendeform ▾

- Inkomst o kr/mån
- Skatt o kr/mån
- Boende o kr/mån
- Bil o kr/mån
- Övrigt o kr/mån
- Överskott o kr/mån

Det finns en knapp med ett frågetecken framför varje post som förklarar vad varje post innehåller. En förklaring ges till de poster vars innehåll inte är så självklara. Här återges förklaringarna. Samtliga är hämtade från Konsumentverkets hemsida.

Livsmedel: Här fyller du i hushållets kostnader för livsmedel. Lunch fem dagar per vecka ingår inte i beloppet. Beloppet bygger på en näringsberäknad matsedel med vanliga rätter som innehåller både råvaror och halvfabrikat. Lättöl, godis, läsk och snacks ingår, men endast i en mycket begränsad omfattning. Alkohol ingår inte.

Lunchkostnader: Här fyller du i hushållets månadskostnad för lunch fem dagar per vecka, oavsett om du äter hemma, på restaurang, eller om du har matlåda. Konsumentverkets beräkningar visar att en rimlig kostnad för en hemlagad lunch är cirka 20 kronor.

Kläder: Förutom kläder och skor ingår också kostnader för kemtvätt, skoreparationer samt tillbehör som väska, klocka och paraply.

Fritid/lek: Vanliga fritidsaktiviteter, leksaker, böcker, skidor, cykel, föreningsavgift m.m.

Mobiltelefon: Kostnaden för telefon med kontantkort.

Personlig hygien: Här ingår till exempel tvål, tandkräm, mensskydd, blöjor och hårklippning.

Förbrukningsvaror: Här ingår tvätt- och rengöringsmedel, toalett- och hushållspapper med mera.

Hemutrustning: Här ingår månadskostnaden för möbler, husgeråd, tv, dator med mera. Det vill säga sådant som slits och så småningom kommer ersättas. Kostnader för frys samt för disk- och tvättmaskin ingår inte. Dessa kostnader får du lägga till själv. Tv-licens och internetabonnemang ingår inte heller, utan finns i stället med i posten Fast telefon, Internet m.m.

Läkare, tandläkare, medicin: Här anger du hushållets uppskattade månadskostnad för läkar- och tandläkarbesök samt mediciner.

Sparande: Här fyller du i om du avsätter pengar till ett sparande varje månad. En buffert för framtida förutsedda eller oförutsedda utgifter är bra att ha. Hur stor buffert du bör ha beror på hur du lever och bor. Den som bor i hus behöver normalt sett mer än den som bor i lägenhet. Ta för vana att om det är möjligt spara lite pengar varje månad.

Andra kostnader: Här har du möjlighet att lägga till poster som inte tagits med ovan, till exempel månadspeng, presenter, husdjur, semester samt café- och krogbesök.

Medier: Här ingår månadskostnaden för tv-licens, telefonabonnemang, telefonsamtal från fast telefon, dagstidning, brev, vykort och frimärken med mera.

Övriga lån: Här fyller du i om hushållet har några andra lån än lån till bostad och bil.

Statistiska centralbyrån
 Statistics Sweden

[Ordlista](#)
[Lättläst](#)
[In English](#)
[Om webbplatsen](#)
[A-Ö](#)
[Vanliga frågor](#)

[Startsida](#)
[Hitta statistik](#)
[Våra tjänster](#)
[Dokumentation](#)
[Lämna uppgifter](#)
[Om SCB](#)

[» Hitta statistik](#)
[» Statistik efter ämne](#)
[» Boende, byggande och bebygg...](#)
[» Hyror i bostadslägenheter](#)
[» Genomsnittliga hyror och ytor för några större kommuner](#)

Hyror i bostadslägenheter

[Översikt](#)
[Tabeller & diagram](#)
[Publikationer](#)
[Dokumentation](#)
[Se även](#)

Genomsnittliga hyror och ytor för några större kommuner
☰ Visa övriga tabeller och diagram

I tabellen redovisas genomsnittlig ny månadshyra per lägenhet, 2013 (uppräknad till årsnivå) per m² och genomsnittlig bostadsyta per lägenhet.

	Ny månadshyra 2013 kr	Hyra per kvm	Yta, kvm
Stockholm	6 243	1 185	65
Göteborg	5 684	1 059	66
Malmö	6 110	1 055	71
Uppsala	5 995	1 029	71
Linköping	5 756	988	71
Norrköping	5 639	1 019	68
Örebro	5 325	939	70

Källa: SCB

 Sveriges officiella statistik

Senast uppdaterad 2013-10-02

